

sistris et cornibus, atque omnis generis musicis instrumentis, ita ut montes et colles harmoniæ modulatis tinnitibus responderent, et quodammodo cum eis Domino jubilarent. Tunc realiter implebatur quod spiritualiter per Isaiam de Ecclesia fidelium dicitur : *Montes et colles cantabunt coram vobis laudem* (Isa. LV, 12). Erat autem admodum grata multi fidaque suavitate delectabilis harmonia, cum voci militum sonituique tubarum echonisarent tinnitus montium, concava rupium, et ima convallium. Cum vero ante portas urbis venirent, ab his qui remanserant, cum divinis laudibus, non jam a terrenis montibus, sed a cœlestibus præconantur. Et merito Deus super hoc laudabatur, quoniam nunc peregrini sui portis apertis recipiuntur cum laudibus, qui olim cum magna difficultate in magnis injuriis suscipiebantur, datis etiam muneribus. De his peregrinis et portis per Isaiam dicitur : *Et portæ tuæ eis aperiuntur jugiter, die ac nocte non claudentur* (Isa. LX, 11). Hæc prophetia nostris temporibus adimpletur, quia nunc portæ Jerusalem filiis peregrinorum aperiuntur, quæ eis antea die ac nocte clauderentur. Factum est autem hoc prælium ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, pridie Idus Augusti.

CAPUT V.

Quia vero historicus sermo iste ab Hierosolyma sumpsit exordium nominis sui, et finem retinet sicut et mediam, nulli inconsonum videatur, si in calce hujus operis, quis eam primitus fecerit, quis ita appellaverit, inscribatur. Melchisedech fertur eam post diluvium condidisse, quem Judæi asserunt filium Noe fuisse (63). Hanc in Syria conditam Salem appellavit, et in ea deinceps permulta tempora regnavit; quam postea Jebusei tenuerunt, et partem sui nominis, quæ est Jebus, ei addiderunt, et sic collectis in unum nominibus, *b* in *r* mutata Jerusalem vocaverunt. Postea vero a Salomone nobiliter composita et templo Domini et sua domo regia, multisque aliis fabricis et hortis et piscinis Hierosolyma appellatur, et quasi de suo nomine Hierosolymonia intelligitur. Hæc a poetis Solyma corrupte

vocatur, et a prophetis Sion dicitur, quod in nostra lingua *speculatio* interpretatur, pro eo quod in monte constituta, de longe venientia contemplatur. Jerusalem autem, in nostro sermone, *pacifica* transfertur. De antiqua hujus gloriosa opulenta scriptum invenimus in libris Regum, quia Salomon fecit ut tanta abundantia argenti esset in Jerusalem, quanta et lapidum. Enimvero multo copiosius ditior enituit, cum in ea Dei Filius, pro generali omnium redemptione, crucem sustinuit, cœlum suis sideribus obnubilavit, et terra tremuit, petrae scissæ sunt, monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. In qua civitate contigit unquam tam mirabile mysterium, de quo emanavit salus omnium fidelium? Ex quo hoc conjicitur quod hanc ita Dei Filius sua gloriosa morte illustravit, quia si nostris placuisset auctoribus, non Jerusalem, sed *r* in *b* mutata Jebusalem debuisset vocari, et sic in nostro idiomate *salus pacifica* potuisset interpretari. Pro his et hujusmodi figurativis actionibus, forma est mysticum sacramentum illius Jerusalem cœlestis, de qua dicitur : *Urbs fortitudinis nostræ Sion Salvator, ponetur in ea murus et antemurale. Aperite portas, et ingredietur gens justa, custodiens veritatem* (Isa. XXVI, 1, 2). De hujus laude cuncta referre non possumus quæ dicta sunt a prophetis et legis doctoribus. Hæc vero terrena nostra ætate fuit a Deo derelicta, et odio habita, *a malitia inhabitantium in ea* (Psal. CVI, 34). Cum autem ipsi Domino placuit, adduxit Francigenam gentem ab extremis terræ, et per eam ab immundis gentilibus liberare eam disposuit. Hoc a longe per prophetam Isaiam prædixerat, cum ait : *Adducam filios tuos de longe, argentum eorum et aurum eorum cum eis, in nomine Domini Dei tui, et sancto Israeli, quia glorificavit te. Ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi* (Isa. LX, 9, 10). Hæc et multa alia invenimus in propheticis libris, quæ congruunt huic liberationi factæ ætatibus nostris. Per omnia et super omnia benedictus Deus, qui justo judicio percutit et vulnerat, et gratuita bonitate, quando vult et quomodo vult miseretur et sanat. Amen. *Explicit.*

NOTULÆ MARGINALES MS. COD.

(63) Monstrat Jerusalem, qui primus condidit illam.

AD PETRI TUDEBODI

SACERDOTIS SIURACENSI

HISTORIAM DE HIERSOLYMITANO ITINERE

JOANNIS BESLY PICTONIS PRÆFATIO.

Jacobus Bongarsius, de litteris bene meritus, ingens volumen auctorum Orientalis Historiæ ut Hanoviæ anno 1611 ederetur, curavit. Horum primum, qui sine nomine agmen ducit, ex stylo et in Buamundum af-

fecto, Italum existimavit; quod utrum verum sit necne, ego nolim acrius aut pugnacius in dubium vocare. Unus hoc audacter affirmaverim, istum suum Anonymum ex Petri Tudebodi Pictonis Historia, quam inscripsit *De Hierosolymitano itinere*, fere omnia desumpsisse. Cujus ut exantlatos labores, et famam qualem sibi clanculum arrogaret, ejus nomen plagiarius expunxit, et genuini scriptoris dignoscendi notas, frequentes et indubitatas, ex opere toto evulsit, crimine legibus vindicando. Quædam tamen aliunde petita, mihi quidem non ingrata, raro scriptis interseruit. Sed plura quæ scire conducant, et in damno sit ignorare, temere truncavit et rejecit sine judicio. Quam plurima denique aut in sequiorem formam aut non meliorem commutavit: et si dicendi facultas ei tanta fuisset quantum sibi præsumpsit, potuisset, putidus magister, edocere Tudebodem Latine loqui. Quicumque ille fuit, fortunæ debet ludibrium, qui dum alteri nomen eripere conatur, ipse, non ille, suum amisit. Meliori fide Robertus monachus, Baldricus Dolensis archiepiscopus, et Guibertus abbas, omnes coætanei, se interpretes alienæ historiæ candide professi, plerumque fusiori stylo, laxis habenis, quandoque verbum verbo, semper cum cura quantum possunt, istum illum Anonymum reddunt. Ipsi etiam alia historiæ studiosis non pœnitenda, quæ ab his qui Hierosolymitanæ expeditioni interfuerunt, didicerant, suis libris permista posteritati tradiderunt.

Noster de seipso, de nomine, familia, patria, professione, libris, librorumque inscriptione, de ætate qua vixit et scripsit, nos monitos voluit, veterum solemniter more. Cum exercitus Christianorum per Hierosolymorum obsidionem, mense Julio, anno 1099 « siti et tempore anni ferventissimo, et cœlo æstuanti, et solo torrido laboraret (quæ verba sunt Æmilii) obsecrationes habitæ, sacra loca suburbana nudatis pedibus reverentissime, supplicum habitu, peragrata, » ad hæc Tudebodus addit quæ ponam ex lib. v: « Quo loco (ad montem Sion) cupiens intrare ecclesiam, quidam clericus prior in processione veniebat. Ad ostium ipsius monasterii cum quadam sagitta in media fronte vulneratus est atque defunctus est. Credendus est qui primus scripsit, quia in processione fuit, et oculis carnalibus vidit, scilicet PETRUS sacerdos TUDEBODUS SIURACENSIS. » Nomen suum et patriam indicat suam, anxia verborum junctura. Nam si, Siuracensis sacerdos, connecterentur, ambiguus sermo nos ancipites torqueret, et fortasse induceret in errorem. Siuracum autem non obscuræ notæ est oppidum in Pictonum agro situm, hodie præturæ regiæ sedes, una et quatuor majoribus quibus amplissima et florentissima regio insignitur. Senescalias vocant. Tunc temporis sub ditione Hugonis Liziniacensis ab invicto animi robore cognomine *Diaboli* erat. Meminit auctor Rainaldi ejusdem Hugonis militiæ magistri, quem Dapiferum appellat. Is, cum nostri iv Id. Junias, quinto ab Adventu die, anno 1199 Hierosolymam essent aggressi, et ante muralibus effractis, ad interiora occupanda scabias admovissent, ipse Rainaldus inter acriores qui muros conscenderat, ab inclusis cæsus, non inulta morte, ibi periit. Nam et si Guilielmus VIII Pictavus comes et dux Aquitanorum, bello sacro per se nondum militaret, turmas tamen sub signis armatas, neque paucas neque exiguas, princeps potentissimus submiserat. Quarto Kal. Julias anno præcedenti, pugnatum est ad Antiochiam contra Corbonam, et equitum ducenta millia, peditumque numerum innumerum. Exercitus cunctus Christianorum in sex æcies tributus: Pictones eo die Gastoni Bearnii vicecomiti, ducis clienti, qui cum Tancredo aciem quintam rexit, parebant. Tudebodus ipse Picto Pictonum suorum, qui ad immortalem de barbaris fuis fugatis trucidatis victoriam deportandam, animum, vires, sanguinem subministrarant, gloriæ favens, patriæque amore flammans, id unus litteris consignavit: Anonymus, cæteri omnes quorum non intererat commemorasse, silentio transmisere. Quando Hierosolymorum iter sit ingressus, ostendit nusquam; et in Historia divinare, illicitum est. Conjicio tamen Hugoni Magno ab initio se dedisse comitem. Sed postquam Magnus apud Dyrachium, quo se cum Guilielmo marchisi ex sorore Buamundi filio, intempestive transjecerat, per insidias interceptus, ad Alexium imp. in vinculis, missus est; nostrum Buamundo, qui nondum ex Apulia copias deduxerat, tunc adhæsisse, et cum illo Constantinopolim ivisse, eoque pervenisse xvi Kal. April. anno 1097 aut verbis Alberti Aquensis, « cum jam Pascha tribus septimanis evolutis processisset. » Illius enim omni Pascha inciderat in a. d. Non. April. Scribit pontifex Tyrius Buamundum Alexio « occurrisse quinta feria ante Paschalem solemnitate, » paulo serius, hoc est ad diem iv Non. ejusdem mensis. De se in Historia Tudebodus dat intelligi tantum ex a. d. v Kalend. Martias ejusdem anni. Qua tempestate Tancredus et Russilionensis comes Alexii insidiantes turmas, quæ eos imparatos, et, ne in pacato, ab hostibus securos, ex improvise erant adortæ, ad fluvium Bardarum in Illyrico cruenta clade affectas, fudere. « Hoc bellum, inquit, factum est in quarta feria, quod est Caput Jejunii. His ita transactis, imperator nequissimus præcepit quidam suo fidelissimo, nomine Corpolatio, ut nos secure deduceret per suam terram usque dum venissemus Constantinopolim. » Ita deinceps.

Duos habuit fratres, Arveum et Arnaldum, rei militari deditos: quos in suos pius tanquam « probissimos et optimos milites, » hoc est bellica virtute et moribus præstantes, commendat, nobili elogio. Origine fuisse Francos, si aliunde non constaret, vel nomina docerent. Arveus, cum nostri antea obsessores, versis fati Antiochiæ obsessi essent, et in Sarracenos eruptionem magno animo fecissent, egregie pugnans occubuit. Petrus frater ei parentavit, ei ad D. Petri ante portam, quæ ad occidentem vergit, dedit sepulturæ. Arnaldum iniqua conditione decertantem hostes præpe Marram vulneribus confossum interemere. Robertus monachus nequidquam conqueritur, Historiam anonymi « initium suum quod in Claromontis concilio constitutum fuit non habuisse, et ideo se acephalæ materiæ caput præposuisse; » gloriosius jactat. Tudebodus enim, ex quo Anonymus, ab eodem concilio Historiæ principium sumit, sed orationem quam ipse Robertus, alique certatim, cum magno et ambizioso apparatu, Urbano PP. affingunt, noster et ex eo Anonymus, tribus verbis exsequuntur, quisque pro arbitrato et captu mentis et ingenii. Narrationem claudit insigni coronide, victoria nempe illa nobilissima quam Christiani principes de Anmaraviso Babylonis xix Kalendas Septembreis anno Christi nati 1199 ad Ascalonam mirabiliter obtinuerunt. Neque Anonymus, neque Robertus, neque Baldricus ulterius sunt progressi. Solus Guibertus duorum annorum additamento auctior est. Scripsit et finem scribendi fecit duce Godefrido adhuc superstite, hoc est ante diem xv Kal. Sextil. anni 1100 quo magnus ille princeps decessit. Libro enim i, « illi et ejus fratri Balduino sapientissimo Christi athletæ » bene precatur: « quos, inquit, Dominus mundi gloria muniat atque custodiat. » Quod de mortuo nemo sanæ mentis unquam dixerit. Historiam suam libris quinque complexus, illos Anonymus in quatuor contraxit, totidem Baldricus Anonymum interpretatur, Robertus novem, Guibertus septem, sec ultimum ad Balduini regis I annum secundum produxit. Eam inscripsit *De Hierosolymitano itinere*. Quæ titulum Baldricus, ab Anonymo mutuatas, retinuit, et utrique restituendum censeo, ex Baldrici ipsius ad Petrum ablatam epistola; « Libellum, inquit, quem *De Hierosolymitano itinere* quoquo modo composui, ad castigandum tibi transmisi, quem regulari censura volo compescas, et polias, et epistolam hanc cum ipso non inremuneratam remittas. » Remissa est epistola, atque ipsissima est quæ præfixa legitur Baldrici libris, quorum inscriptioni idem abbas epistola sua remuneratoria videtur alluisse: « Librum quo-

que Hierosolymitanum, inquit, Hierosolymitano mihi directum, cum epistola in fronte ipsius apposita, miraque dulcedine referta. remittimus. » Camdeni codex manuscriptus, quo usus est Bongarsius in Anonymo edendo, præferbat in calce hæc verba : « Explicit via bona. » *Via bona* illic nihil aliud est quam *De Hierosolymitano itinere*, pro, *De bello Hierosolymitano*, aut *De expeditione Hierosolymitana*. Torquatus Tassus, poetarum Italorum suæ ætatis phænix, opus divinum illud suum mutato consilio postea non *Di Gerusalume conquiestata*, sed *Di Gerusalume liberata*, inscriptum maluit. Et noster alicubi titulo *De Hierosolymitano itinere*, addit, *et liberatione civitatum. Via Dei*, absolute more illius ævi, idem significat. Guibertus lib. II : « Terminato itaque concilio quod Claromonti habitum, circa B. Martini octavas, Novembri mense, considerat, magnus per universas Franciæ partes tumor emanat, de præponenda VIA DEI (sic enim antonomasice vocabatur) contiguos sibi ac familiares quoque sollicitat. » Cæterum Petrus abbas, de quo Baldricus, erat Malleacensis abbas, non Malleocensis, quod esset erroneum. Gaufridus patruus, cui successit, ex monacho Clusensi, renuntiatus est abbas Malleacensis anno 1083, Baldricus vero Burgulium rexit ex anno 1089. Inter utriusque monasterii abbates magna vetustas, magna consuetudo intercessit. Utrumque monasterium agnoscit fundatores Emmam Campanam et Guillelmum IV filium, duces Aquitanorum. Hæc satis nodo dissolvendo, qui quosdam nutabundos vexerat. Interim ad TUDEBODUM calamum vertamus.

Quam fidem et auctoritatem in his quæ memoriæ mandavit, mereatur, coætanei interpretes melius suo periculo sententiam ferant. Robertus : « Sciant qui hæc legerint sive audiverint, quod nihil frivoli, nihil mendacii, nihil magnum, nisi quod verum est, narrabimus. » Baldricus . « Nescio quis compilator, nomine suppresso, libellum super hæc re nimis rusticanum ediderat, sed veritate texerat. » Guibertus abbas : « Ea sane quæ ferebantur in libro, contuli crebrius cum ipsorum qui facta viderant verbo, et procul dubio expertus sum quia neutrum discreparet ab altero. » Quæ omnia quidem de Anonymo, sed eodem iudicio Tudebodus comprehensus intelligitur, ex quo tanquam ex fonte, ut jam dixi, Anonymus omnia hausit. Ab Anonymo autem omnes illæ scaturigines fluxere. Quamobrem cum vult se credi primum scriptorem huius sacre expeditionis, in partes suas me facile impellat, quando eo antiquior nullus adhuc repertus est qui tale onus humeris suis imposuerit. Suppar tamen ei illius temporis æqualis exstat Raimundus de Agiles, Raimundi Tolosanorum comitis a sacris, qui, quæ eo bello quoque die a nostris gererentur, adversariis videtur excepisse. Is et noster, militiæ contubernales, fortasse commentarios suos inter se communicarunt. Sane invicem collati mire conveniunt, minimumque discrepant, atque etiamnum pagellam unam et alteram eodem tenore propemodum conceptam apud utrumque legere est. Utriusque quoque monumenta in prælio Ascalonico conquiescunt. Neque primum fragmentum, ut vocat et putat optimus Bongarsius, debuit dubitare esse alterius quam Raimundi; sed mancum est et imperfectum. Aliud vero est pars recisa ex suo Anonymo, fine lib. ult. Ideo non immerito quis miretur id non animadvertisse, cum libros recensuit. Sed vir magnus tot negotiis qua publicis qua privatis occupatus, supersedit notare. Tudebodus et Raimundus cum tales sint, digni sunt, meo iudicio, quibus fides præ aliis de his rebus adhibeatur. Fulcherium Carnotensem non moror. Nam Roberti Northmannorum ducis, et Stephani Carnutum comitis militares copiæ, in quibus Fulcherius, cum pridie Id. Maii dux Godefridus, Hugo Magnus, alii proceres, Nicæam obsidione cinxissent, postremo tandem in hebdomada Junii prima (quod ipso fatetur) cæteris se junxerunt, anno 1097; tertio Nonas Quintileis dedita est Nicæa; XII Kal. Novemb. perventum Antiochiam. Aliquot dies ante Fulcherius a castris jam recesserat, et Balduino Boloniensi addictus comes, secum Euphratem versus, inde Edessam profectus, harum partium factus incola, ibi mansit, donec duce Godefrido diem suum obeunte, Balduinus frater in defuncti locum suffectus est. Interea Fulcherius voti gratia exsolvendi, Hierosolyma semel se contulit, Idib. Decemb. aut scholasticis suis verbis, « die illo, quo sol retrogradus, descensu hiemali peracto, recursum resumpsit ascensibilem, » aut ut exhibet Guillelmus Malmesburiensis, « solstitii brumalis die, » anno 1099. « Sed die secunda anni sequentis 1100 iter remeabile cœpit. » Quare quæ a nostris gesta sunt per illud intervallum quo absens fuit, ab auditu tantum et jejune tradit. Noster autem, ut semel sacre peregrinationis itineri se accinxit, infracta mente tenuit, nec alio flexit, tot bellorum, tot præclarorum facinorum oculatus, ut plurimum, testis. Neminem veterum aut recentiorum præter Anonymum Bongarsianum legi, cui Tudebodus notus aut lectus, qui citet, aut ex illius dape auctiorem et instructiorem cœnam suam faciat. Otto tamen episcopus Frisingensis et Chunradus Urspergensis abbas, dubitationem injicere queant, ex his quæ de hoc bello commentantur initio Henrici IV imp. Chunradus enim ait « se legisse Hierosolymæ libellum a loco præsentis (cum dux Godefridus, et alii proceres Constantinopolitanas attigissent arces) totam huius historiæ seriem diligentissime prosequentem, plurimosque populi Dei labores in captæ Hierusalem lætissima victoria concludentem. Quapropter sed hinc jam pauca de pluribus allaturum. » Noster quoque Historiam finit his verbis : « Hæc de Hierosolymitano itinere in tribus annis, et liberatione civitatum dicta sufficiant. » Certe ad liberationem Hierosolymorum explendam, Ascalonica victoria plurimum erat necessaria. Qua parta, plene et perfecte sancta civitas excusso prorsus impiorum jugo, tum demum Christiano imperio mancipata et confirmata potuit vere censi. De qua Chunradus etiam ex eodem libello. Baldricus similiter Anonymi libros et suos quatuor, alio nomine non dignatur quam libelli. Deinde etsi Tudebodus incipiat a concilio Claromontano, nihilominus Historiæ suæ annos putat tantum ab eo tempore quando principes Christiani Constantinopolim pervenere, et Bosporo transmeato in Asiam trajecere, hoc est ab anno 1097 jam inchoato. Temporis autem quod in apparatu armorum expediendo consumptum est, rationem non habet. Frisingensis nihil quidquam de libello, ab eodem tamen fonte eadem cum Chunrado : et quæcunque comprehendit Chronicis usque ad annum 1106 ex libris eorum qui ante scripserant se mutuo accepisse profitetur. In contrarium urget magis ejusdem Chunradi locus : « Ubi per duorum fere mensium novitios in dies suscepere exercitus Byzantium, e quibus tandem absque vulgi parvulorum ac mulierum incredibili multitudine, recensiti sunt ccc millia pugnatorum. » Otto expressit lib. VII quem rursus Paulus Æmilius lib. IV. De loco videntur dissentire. Chunradus Byzantium assignat, Chalcedonem Æmilius. Utrum magis placet, neutrum concedam. Enim vero apud Tudebodem aut Anonymum nihil simile invenias, neque a properantibus librariis per incuriam prætermissum possis suspicari, cum Robertus, et anonymi interpretes, et Raimundus, et Fulcherius, et Tyrensis archiepiscopus, veteres omnes denique, de hoc sileant. Factum certe ex disciplina par est, nec aliter putandum, sed non ibi una vice de omnibus, quod Historia non patitur. Fulcherius : « Non omnes in unum exercitus congregati fuerunt, donec ad Nicæam pervenimus. » Potius sit ergo Chunradum et Ottonem, alios auctores præ oculis habuisse quos sequerentur. Atque ipsi plura afferunt ex epistola Godefridi ducis a Roberto comite (puto Flandriense) ad Paschalem PP. allata, quam Sigebertus, auctor coætaneus, ad annum 1097, 1098 et 1099 exscripsit, et Dodechinus abbas sub anno 1100 integram potuit. Fieri potest eos numerum incertum, quam

in eadem epistola invenerunt, pro certo habuisse. Epistola : « Cum capta Nicæa cunctus exercitus inde discesserat, plus quam ccc millia armatorum ibi fuerunt. » Sed et Urbanus II PP. in quadam epistola ad Alexium Constantinop. imp. : « Tanta hominum multitudo, inquit, cruce signata est, ut ad ccc hominum millia censa fuerint. » Quidquid sit, auctor illius libelli imposuit Ottoni et Chunrado. Vir incomparabilis Nicolaus Vignerius viderat Anonymum priusquam Bongarsius eum compedibus solutum asseruisset in libertatem. Nam ter citat, et illud de Francorum bellica a virtute celeberrimum emblemata, quod ex ms. adducit lib. III Bibliothecæ, ad annum 1097! hodie habetur in Editio Bongarsiano lib. III, desumptum ex Tudebodo lib. II, oscitanter neglectum a Roberto, celebratum Guiberto lib. III et Baldrico lib. II, ex quo Ordericus lib. IX. Tudebodus et ejus interpretes quatuor Tyrensi incogniti fuere, qui duos, Raymundum de Agiles et Albertum Aquensem, sibi præposuerat in hoc itinere duces. Æmilius Tyrensem et Balduinum æmulatur. Id negabit nemo cui voluntas et otium erit eosdem omnes inter se comparare.

Tudebodi sermo solœcismis undique scatet, estque omnis rusticanus quo ante quingentos et quinquaginta annos vulgo, qui Romane loqui se putabant, utebantur; hoc solum Latinus, quatenus terminationes verborum et flexiones, nescio quo quamvis aspero et rudi, Latinitatis sono aures nostras radunt, et verberant : quem facile præterire et evanescere patiamur, modo res delectationi et utilitati in omne tempus non parum profuturæ, pondere et soliditate sua hæreant menti et incumbant, eamque mira factorum eventuumque varietate et veritate alliciant et perfundant. Nos etiam in puerulis nostris cum primum discunt fari, veritatem balbutientem quærimus et amamus. Codex membraneus ex quo descripsi, antiquissimus est, et unicus in Europa nostra, ut existimo. Eum mihi dono dedit ὁ μακαρίτης Pilingenius baro Cressonerius, et nobilitate Pictonica vir nobilissimus, et rebus gestis clarissimus, mibique, dum fata sinebant, amicissimus. Rursus ego antigraphum, ut publici juris faceret, concessi Andreae Duchesnio, regio geographo, mihi multis nominibus percharo, cui respublica magna jam debet, et olim majora debitura erit, cum quæ molitur, et quæ adfecta exire desiderant, dias in luminis auras emiserit. Cætera te docebunt ad Tudebodem Collectanea

PETRI TUDEBODI

SACERDOTIS SIURACENSIS

HISTORIA

DE HIEROSOLYMITANO ITINERE.

(DUCHESNE, *Rerum Francic. Script.*, IV, 777, ex codice membraneo V. cl. Joannis Besly, Pictonis, in prætura Fontiniaci comitalis consiliarii et regii patroni.)

INCIPIT LIBER PRIMUS.

Cum jam appropinquasset ille terminus, quem Dominus quotidie suis demonstrat fidelibus, specialiter in Evangelio dicens : *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam, et sequatur me* (Luc. IX, 23), facta est motio in universis Gallorum nationibus, ut si aliquis Dominum studiose puroque corde desiderasset, atque post ipsum crucem fideliter bajulare voluisset, non dubitasset sancti sepulcri viam celerius accipere. Apostolicus enim Romanæ sedis quantocius intra montaneas partes profectus est, cum suis archiepiscopis, episcopis et presbyteris, cœpitque subtiliter sermocinari et prædicare, dicens ut si quis animam suam salvam facere voluisset, non dubitasset viam Domini accipere, ac si denariorum ei deesset copia, divina satis ei daret misericordia. Ait quippe dominus apostolicus Urbanus : « Fratres, oportet nos multa pati pro nomine Christi, videlicet miserias paupertatum, persecutionum, egestatum, infirmitatum, nuditatis, famis et sitis, et alias hujusmodi, sicut isdem Dominus suis ait, dicens : Oportet vos pati pro nomine meo; et : Nolite erubescere loqui ante facies hominum; ego vero dabo vobis os et sapientiam (Luc. XX, 15),

ac deinceps subsequetur vos larga retributio. « Cumque jam hic sermo paulatim per universas regiones ac Gallorum provincias cœpisset crebrescere, Franci audientes talia eloquia, protinus in dextera fecere cruces suere scapula, dicentes se unanimiter Christi sequi vestigia, quibus de manu erant redempti tartarea.

Jam jamque Galli ex suis remoti sunt domibus. Fecerunt denique Galli tres partes. Una pars in Ungriæ intravit regionem, scilicet Petrus Eremita, et dux Godefridus, et sapiens Christi athleta Baudoinus frater ejus, quos Dominus mundi gloria muniat atque custodiat. Isti prudentissimi milites, et alii plures, quos ignoro, et ductore careo, venerunt per viam, quam jamdudum Carolus Magnus mirificus rex Franciæ aptari fecit usque Constantinopolim. Petrus vero Eremita primus Constantinopolim venit III Kal. Augusti, et cum eo maxima multitudo Alemannorum. Illieque invenit Italicos, et Longobardos, et alios quamplures congregatos, quibus imperator jusserat dari mercatum, sicuti fuerat in civitate, dixitque illis : « Nolite transmeare brachium, donec veniat maxima Christianorum virtus, quia vos tant

nōs estis, quod cum Turcis præliari valeatis. Ipsi vero Christiani nequiter se in omnibus habebant. Nam palatia civitatis destruebant et ardebant, et auferebant plumbum, unde ecclesiæ erant coopertæ et vendebant Græcis. Quapropter imperator Alexius nimis iratus, jussit illos transmeare brachium. Postquam vero transfretaverunt, non cessabant agere omnia mala. Nam ardebant et devastabant domos et ecclesias. Tandem pervenerunt Nicomiam. Illic divisi sunt Lombardi et Longobardi, et Alemanni a Francis, quia Franci pleni erant invidia et tumida superbia. Elegeruntque seniore, nomine Rainaldum, et intraverunt Romaniam, et per quatuor dies ierunt ultra Nicænam civitatem, et invenerunt quoddam castrum Exerogorgo, quod vacuum erat gente. Et apprehenderunt illud, in quo invenerunt frumentum abundanter, et vinum, et carnes et omnia bona. Audientes itaque Turci quod Christiani essent in castro, venerunt continuo obsidere illud. Ante portam quidem castri erat puteus, et ad pedem castri erat fons vivus, juxta quem exiit Rainaldus excubare propter Turcos. Venientes itaque Turci in die dedicationis S. Michaelis, invenerunt Rainaldum, et alios omnes qui cum eo erant, et occiderunt multos ex eis. Alii vero qui remanserunt fugerunt in castrum, quod Turci obsederunt continuo, eisque aquam abstulerunt. Fuerunt itaque nostri in tanta afflictione sitis, quod flebotomare facerent suos equos et asinos, quorum sanguinem bibebant; et alia quamplurima terribilia propter penuriam aquæ perpetrarunt. Alii vero mittebant cineidas in piscinam et postea dimittebant in os suum. Alii quippe mingebant in pugillo alterius, et sic bibebant. Alii autem fodiebant humidam terram, et supini jactabant se, et mittebant eam super eorum pectora aut corpora pro nimia ariditate sitis. Episcopi autem et presbyteri, qui illic aderant, commonebant eos dicentes: « Estote fortes, dilectissimi, in fide Christi, et nolite timere eos qui vos persequuntur. Nam Dominus dixit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere* (Matth. x, 28). Hæc persecutio fuit diebus octo. Interea dominus Alemannorum consiliatus est cum Turcis, qualiter traderet alios omnes. Et fingens se exire ad bellum, fugiit ad illos cum multis. Illi autem, qui Dominum negare noluerunt, capitalem sententiam susceperunt. Alios apprehenderunt Turci, et dividerunt inter se sicut quælibet animalia. Alios miserunt ad signum, et sagittabant eos; alios vendebant et donabant, prout illis erat voluntas. Unusquisque deducebat suos ubi ipsi manebant, alii in Carosanum, alii in Antiochiam, alii Aleph. Isti primi acceperunt feliciter martyrium. Post hæc audientes Turci quod Petrus Eremita et Gauterius fuissent in Civitoth, quod est supra Nicænam civitatem, concurrerunt illuc cum magno gaudio, trucidare eos cupientes. Et cum invenissent Gauterium cum suis militibus, omnes confestim occiderunt. Petrus autem Eremita paulo ante venerat Constantinopolim, eo

quod nequiret retinere indomitæ gentis vesania; qui nec in modico obtemperare volebant saluberrimis monitis ipsius. Igitur Turci, irruentes super eos, multos occiderunt, alios dormientes, alios jacentes, alios nudos, nec non et presbyteros missas celebrantes super altaria martyrizaverunt. Illi qui potuerunt evadere, fugerunt Civitoth, alii miserunt se in mare, alii in silvas, alii in montana. Turci namque persequentes eos in castrum, adunaverunt ligna, ut eos arderent cum castro. Christiani igitur, qui in castello erant, submiserunt ignem in lignis adunatis, et ex Dei voluntate reversus est ignis ad Turcos, et idcirco eos reliquerunt. Igitur Turci dividentes illos, quos apprehenderant vivos, distraxerunt quosdam Corosanum, alios in Persidam, et alios per diversas provincias. Hoc totum factum est in mense Octobrio. Audiens hoc imperator, quod Turci ita dissipassent nostros, lætus et gavisus fuit, fecitque eos remeare trans brachium. Post hæc comparavit omnia arma eorum. Hæc omnia ita gesta sunt.

Secunda vero pars intravit partes Sclavinia, scilicet Raimundus Sancti Ægidii comes, et cum eo honorabilis Podiensis episcopus. Tertia autem pars per antiquam Romam venit. In ista parte præerant Flandrensis comes, et Rotbertus Northmannus, et Hugo Magnus, et alii plures. Hi omnes applicuerunt ad portum Brundusium, et Barum, atque Tarentum. Mox Hugo Magnus, et Guillelmus marchisi filius, mittentes se in mare porto Barum, transfretaverunt Durachim. Quod audiens dux civitatis, illos videlicet applicatos, continuo iniqua cogitatione succensus jussit illos apprehendi, et Constantinopolim ante imperatorem deduci, ut ei fidelitatem facerent. Dux itaque Godefridus cum suo exercitu Constantinopolim adveniens pridie Natale Domini, hospitatus est juxta civitatem, fuitque ibi, donec imperator jussit eum in burgo recipi. Cumque receptus fuisset, eligebat secure ex suis quos per singulos dies trans mittebat foras, ut asportarent paleas et alia necessaria. Sed perfidus imperator suis Turcopolis et Pinciunnatis sub dolo imperabat eos invadere et occidere. Quod animadvertens Baudoinus frater ducis, mox sagaciter cœpit perquirere an forte illos utcunque invenire potuisset. Tandem gentem suam eos devastantes reperiens, animositate invasit, et Deo adjuvante superavit. Et apprehendens ex eis sexaginta, alios interfecit, alios ante ducis conspectum deduxit. Quod audiens imperator, tristis nimis effectus est. Dux autem sentiens imperatoris stomachationem, jussit suos commilitones de burgo exire, et extra civitatem sicut prius castra ponere. Imperator vero sero superveniente misso exercitu fecit invadere ducem, plebemque sanctam. Quos persequens invictus dux cum Christianis militibus, occidit septem ex illis, persequendo alios usque ad portam civitatis. Dehinc reversus ad tentoria, mansit inibi per quinque dies. Post hæc transfretavit dux brachium Sancti Georgii

cum omni exercitu, fœderatus prius cum imperatore, tali videlicet pacto, ut omnia quæ sibi necessaria forent multo vilio i pretio exercitui venundarentur quam prius in civitate emebantur. Insuper etiam promisit imperator, omnibus adventantibus pauperibus alimonia erogare, unde vivere abundanter potuissent.

Quomodo Boamundus crucem accepit.

Interea Boamundus, qui erat in obsidione Malphî, scilicet Caphardi pontis, audiens venisse innumerabilem gentem Francorum, quatenus viam sancti sepulcri de manu eriperet pessimorum paganorum, ut ulterius fuisset liberata, et Christianis omnibus undique staret patefacta, continuo capit sapientissime et diligenter inquirere quæ arma pugnandi hæc gens defert, et quam ostensionem Christi portat in via, vel quod signum in certamine sonat. Cui per ordinem dicta sunt omnia. Deferunt arma itaque jugiter ad bellum congruentia; in dextra vel inter utrasque scapulas crucem Christi bajulant. Sonum vero Deus hoc vult, Deus hoc vult, Deus hoc vult, simul una voce conclamant. Mox sancto Spiritu commotus, jussit quoddam pretiosissimum pallium, quod apud se habebat, deferri, idque incidi præcepit, quod et in cruces totum expensum. Cœpit namque ad eum concurrere maxima pars militum, qui erant in obsidione illa, ita ut comes Rogerius pene solus remansens, reversusque Siciliam, doleret se gentem amisisse suam. Reversus itaque Romandus in terram suam iterum. Diligenter enim undique honestavit sese ad incipiendum sancti sepulcri iter. Tandem transfretavit mare cum suo exercitu, et cum eo prudentissimus Tancredus marchisi filius, et cum eo alii plures. Omnes transfretaverunt, et applicuerunt in Bulgariæ partes. Ibi invenerunt abundantiam frumenti et vini et alimenti corporis. Deinde descendentes in vallem de Andronopoli, illicque applicantes, exspectaverunt gentem suam, donec omnes transfretati æqualiter fierent. Tunc exeuntes inde, venerunt per nimiam plenitudinem, et de villa in villam, de castro in castrum, quousque perveniunt in Castoriam, ibique Nativitatem Domini solemniter colebrarunt. Egressi itaque de Castoria, intraverunt in Palagoniam in qua erat quoddam hæreticorum castrum. Illi verò undique aggredientes illud una cum habitatoribus in lacum, ubi ædificatum fuerat,

A quod continuo in nostro subdunt imperio. A censo itaque igne combusserunt castrum illud una cum habitatoribus suis, scilicet hæreticorum congregatione. Postea enim pervenerunt ad flumen Bardarum. Perrexit itaque Boamundus cum una parte gentis suæ. Alia pars remansit simul cum comite de Russinolo, et cum fratre suo episcopo. Veniens namque exercitus exsecrati imperatoris, invasit comitem cum fratre suo, et alios omnes. Audiens itaque Tancredus prudentissimus miles, projectus in flumen natando pervenit ad illos. Duo millia militum miserunt se in flumine, sequendo Tancredum. Novissime invenerunt Turcopolos et Pincinnatos dimicantes simul cum nostris, quos repente fortiter invaserunt, et prudenter eos superaverunt. Et apprehenderunt plures ex eis, et duxerunt eos ligatos ante Boamundi præsentiam. Quos alloquens Boamundus, dixit: « Quare, miseri, occiditis gentem Christi mihi subditam? Ego enim cum vestro imperatore altercationem habeo nullam. » Qui dixerunt: « Nostris imperatoris jussis obtemperantes, nos quidquid ab illo imperatum fuerit adimplere festinamus. » Hos Boamundus absque ulla impunitione permisit abire. Hoc bellum factum est in quarta feria, quod est Caput Jejunii. Per omnia sit benedictus Deus, amen (1). His itaque transactis, imperator nequissimus præcepit cuidam suo fidelissimo corpulatio, ut nos secure deduceret per terram suam, usque dum venissemus Constantinopolim. Venientibus autem nobis ante civitates eorum, imperabat civibus ut nobis secure apportarent mercatum, quod et ipsi faciebant. Tamen in tantum timebant Boamundi gentem, ut non sinerent aliqua occasione infra civitatem ingredi. Denique sic pervenerunt ad Rusiam civitatem, illicque hospitati sunt. Tunc Boamundus dimisit gentem suam; perrexitque loqui cum imperatore, præcipiens suo comitati, ut ipsum appropinquantes civitati insequerentur. Qui duxit secum paucos milites. Postquam vero imperator cognovit Boamundum ad se venire, jussit eum recipi, et venerabiliter hospitari in civitatem. Cumque taliter receptus fuisset, mandavit imperatori quatenus insimul colloquerentur. Tunc concordaverunt se ambo. Nam imperator permisit Boamundo quindecim dietas terræ in longitudinem Romanicæ, et octo in latitudinem.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Raimundus itaque comes Sancti Ægidii simul cum Podiensi episcopo exivit de Slavonia, in qua multa pro Christi nomine et sancti sepulcri via fuit passus, quæ minime pati deberet; in qua etiam plures honestissimos perdidit milites. Exinde pervenit Durachim, quæ civitas imperatoris est, putans jam esse

in terra sua, quia de inimicorum evasus est pessimorum manu. Græcorum itaque gens insidians istos prudentissimos milites Christi, quocumque eis nocere aut offendere poterat, die et nocte latenter et occulte non desinebat. Erat autem ibi dux illius civitatis, qui continuo eis fiduciam quosque in terra

(1) In edit. hic explicit liber 1.

fuerint sua gavisus spondit. Infra istam namque fiduciam, quam eis dono concessit, ejus homines fraudulenter ex nostris interfecerunt quemdam egregium militem, cui nomen Pontius Rainaldus erat. Fratrem quoque suum vulneraverunt graviter. Mox illi iter arripientes, invenerunt nuntios imperatoris portantes litteras de pace et firmitate cum illis tenenda, sicut cum filiis propriis. Inter hæc autem Turci, et Pincinnati, et Comati, et Selavi, et Usi, et Athenasi insidiabantur Christianis, ut in aliqua parte eos lædere potuissent. Quadam itaque die dum Podiensis episcopus hospitatus esset, contigit ut a Pincinnatis caperetur. Qui præcipitantes eum de mula sua, exspoliaverunt, et in vertice capitis graviter vulneraverunt. Sed quia tantus Dei pontifex adhuc populo Dei erat necessarius, per ejus misericordiam vitæ reservatus est. Interea sonus auditur in tentoriis, concurrerunt omnes ad eum, et sine mora eripuerunt eum de illorum manibus. Taliter itaque pervenientes ad quoddam castrum, quod vocatur Buinath, et dictum est comiti quod Pincinnati insidiabantur ei in angusta via cujusdam montis. Qui remansit retro cum pluribus militibus, et invenit Pincinnatos; unam partem illorum occidit, et reliquos fugavit. Interea imperator mittebat litteras suas ad illos pacifice; ex alia vero parte hostes illius undique insidiabantur illos. Tandem pervenerunt ad civitatem quamdam, nomine Reusam. Cives autem illius civitatis aperte quidquid poterant contra illos faciebant. Hoc cum vidisset comes, iratus nimis jussit arripere arma, et impetu maximo debellantes civitatem, cui nomen Rodesto est. Die autem illo milites imperatoris invaserunt eos retro in castra. Cum quibus comes præliatus, interfecit ex illis triginta, et sexaginta equos retinuit. Interim venerunt legati ab imperatore missi, dicentes quod imperator promitteret omnia perdita diligenter reintegrare, si comes tantummodo cum paucis et sine armis festinare Constantinopolim dignaretur. Quod et dux Godofridus, et Boamundus, et Flandrensis comes, et omnes alii principes deprecabantur. Aiebant etiam quod imperator assumpta cruce spondit se venturum Hierosolymam, existens dux et caput Christianorum. Hoc comes audiens, illico dimisso exercitu properavit Constantinopolim loqui cum imperatore. Cui dixit imperator ut ejus homo fieret, et fiduciam ei faceret, quemadmodum Boamundus et alii principes fecerant. Responditque comes: « Absit, ut in hac via aliquem dominum constituam super me, nisi illum tantummodo quem habeo, cujus amore huc usque veni. At si crucem Domini diligenter bajulare vis, et nobiscum Hierosolymam venire, ego et omnes subditi mihi tuo imperio obtemperabimus. » Inter hæc dum comes esset Constantinopolim, exercitus imperatoris insidias exercitui comitis struentes, ex improvise invaserunt, plurimosque ex eis vulneraverunt. Comes autem audiens sui exercitus læsionem, ingemuit, nimisque tristis effectus est. Statimque invocavit Boamundum, et

A alios principes, mandans imperatori, cur causa proditionis eum Constantinopolim venire fecisset, et suum exercitum lædere consensisset. Qui omnino cum attestatione denegavit, dicens: « Hoc in rei veritatem non est factum meo consilio, quamvis certissime sciam quod tuus exercitus damnum mihi maximum intulerit, castella videlicet et civitates proprias depopulando. Tibi autem fideliter satisfactionem concedo. » Posthæc autem, antequam convenirent ad judicium, comes absolvit fiduciam. Absolutaque fiducia, exercitus ejus venit Constantinopolim. Tunc imperator mandavit comiti, sicut superius diximus, ut faceret ei hominum, quem alio modo alii latrones fecerant. Comes vero meditabatur qualiter se de imperatoris exercitu vindicare potuisset. Sed dux Godofridus, et Flandrensis comes, et alii principes prohibebant eum, dicentes esse injustum pugnare contra Christianos. Et Boamundus dixit quod si aliquod injustum contra imperatorem faceret, et fiduciam ei facere nolisset, ipse foret ex imperatoris parte. Igitur comes, accepto consilio a suis, Alexio vitam et honorem juravit, quod nec per se nec per alium ei terram auferret. Cumque de hominio appellaretur, respondit se nec etiam pro vitæ periculo id facturum. Boamundo itaque dixit imperator, quem valde timebat (nam sæpe eum cum suo exercitu devicerat) quod si libenter jurasset, ei quindecim dietas terræ in extensione ab Antiochia daret, et octo in latitudine. Eique tali pacto juravit, ut si ille fiducialiter tenuisset illud sacramentum, ipse suum nunquam præteriret. Tunc gens Boamundi appropinquavit Constantinopoli.

Omnes itaque Christianæ religionis simul in unum congregati pervenerunt ad portum, sicque una transfretaverunt brachium, et applicuerunt Nicomiam, fueruntque ibi per tres dies. Dux itaque Godofridus, et Flandrensis comes, obsederunt Nicæam civitatem, quæ est totius caput Romanæ, cum suis exercitibus. Juxta quos venit Boamundus, eamque obsedit a septentrione in sexto die in Maio; ibique castrametati fuerunt. In die autem Ascensionis Domini cœperunt civitatem circumquaque invadere, et ædificare instrumenta lignorum extra turres ligneas, quibus possent murales turres sternere. Tam fortiter et tam acriter aggrediuntur civitatem unanimiter per duos dies, quod fodere quoque fecerunt civitatis murum. Turci quoque, licet gens barbara, miserunt nuntios aliis, qui venerant civitati adjutorium dare, in hunc modum: « Quod audacter secum appropinquent, et per meridianam introeant portam, quoniam ex illa parte nemo eis erit obviam, nec contristabit. Quæ porta ipsa die a comite Sancti Ægidii et Podiensi episcopo statim prospere hospitata est. » Qui comes veniens ex illa parte, protectus divina virtute, atque terrenis fulgebat armis cum suo fortissimo exercitu. Hic itaque inveniens Turcos venientes undique, signo crucis armatus vehementer irruit super illos, et superati sunt, et de-

derunt fugam, sicutque mortua maxima pars illorum. Qui rursus venientes nuntio aliorum gaudentes et exultantes ad certum bellum, deferebant secum funes unde nos ligatos in captivitate ducerent Corosorum. Venientes autem lætantes in cacumine montis, cœperunt paulatim descendere. Quotquot vero descenderunt in valle illa, capti a Francorum manibus, remanserunt in custodia civitatis. Cæsis itaque eorum capitibus, projecerunt illa in fundo cujusdam instrumenti in civitatem, unde magis dolerent. Comes namque Sancti Ægidii et Podiensis episcopus consiliati sunt in unum, qualiter fecissent fodere turrem, et arbalistæ et sagittarii qui eos defenderent utique. Foderunt namque illam usque ad radices muri, submiseruntque postes et ligna, ac deinde miserunt ignem. Sero autem superveniente, cecidit turris nocte, et quia nox erat, nequiverunt præliari cum illis. Turci vero nocte eadem surrexerunt, et restauraverunt murum tam fortem, quod ex illa parte nemo eos lædere potuisset. Videntes autem Turci quod nullatenus habere adjutorium potuissent, per legationem imperatori mandaverunt, quod civitatem eis sponte redderent, si tantummodo eos abire vivos permetteret cum mulieribus et filiis, et omnibus suis utensilibus. Mox imperator plenus iniqua cogitatione, jussit illos impunitos absque ullo timore sibi eos Constantinopolim adduci. Quod annuerunt Christiani gratia imperatoris. Fuerunt vero in illa obsidione septem hebdomadibus, et multi ex nostris perceperunt felix C martyrium pro Christi nomine.

Cum Solimanno Christiani pugnant.

(2) Interea reddita civitate, Turcisque deductis Constantinopolim, imperator magis magisque gavisus, eo quod civitas redigeretur in suam potestatem, jussit copiosam alimoniam pauperibus erogari. Nos vero postquam recessimus a civitate, prima die venimus ad quemdam pontem, ibique mansimus duobus diebus. Tertia autem illucescente die, surrexerunt nostri, et non videntes tenere viam, divisi sunt ab invicem. Nam pars exercitus, videlicet Boamundus, et Rotbertus Northmannus, et Tancredus aliique quamplures, in diversa abierunt. Alia vero pars, scilicet Raimundus Sancti Ægidii comes, et dux Godefridus, et Podiensis episcopus, et comes D Flandrensis et plures alii per aliam viam deveniunt. Tertia vero die irruerunt Turci vehementer super Boamundum, et super eos qui cum eo erant, clamantes videlicet atque stridentes excelso clamore, atque dicentes nescio quid diabolicum in barbara lingua. Mox Boamundus sapientissimus vir videns innumerabiles Turcos procul clamare et stridere, jussit celeriter omnes milites descendere, et tentoria extendere. Sed antequam tentoria extensa fuissent, dixit militibus: « O fortissimi milites Christi, ecce bellum in arcu situm est, jamque hostes undique nobis supereminet. Quapropter omnes mi-

A lites eant illis obviam viriliter, et pedites prudenter, atque citius tentoria extendant. » Dum hæc agerentur, Turci undique jam imminentes circumcinxerunt nos, dimicando, jaculando, spiculando, longe lateque sagittando. Nos vero postquam nequivimus resistere, neque sufferre pondus tantorum hostium, persistimus immobiliter in unum gradum. Feminae quoque nostræ in illa die fuerunt nobis in refugium, quæ afferebant nobis aquam, confortantes nos, fortiter pugnantes, et viros protegentes. Vir itaque sapientissimus Boamundus protinus mandavit comiti de Sancto Ægidio, et inlyto duci Godefrido, et Hugoni Magno, et honestissimo Podiensi episcopo et aliis omnibus militibus ut festinanter ad bellum approximarent. Qui hæc audientes, primum hunc esse falsissimum putaverunt. Non enim credebant quod illi semel devicti amplius adderent erigere se ad præliandum. Dux igitur Godefridus mox audito nuntio, et Hugo Magnus, advenerunt cum suis exercitibus. Hos autem insequabatur episcopus Podiensis, et Raimundus comes cum magna gente. Hi cum viderent tam innumerabilem gentem Turcorum, multitudinem et Arabum atque Sarracenorum, aliorumque quos enumerare longum est, obstupuerunt, quippe quia omnes montes, et colles, et valles, et omnia plana intus et infra undique stabant coperta de illa excommunicata gente vel generatione. Factus est itaque sermo secretus inter nos, laudantes et consulentes, atque dicentes: « Estote omnino unanimes in fide Christi, et sanctæ crucis vexilli victoria, quia hodie omnes divites, si Deo placet, effecti eritis. » Continuo ergo fuerunt ordinatæ acies. In sinistra itaque parte fuit Boamundus, et Rotbertus Northmannus, et prudens Tancredus, et Rotbertus de Ansa, et Richardus de Principatu. Episcopus namque Podiensis venit per alteram montaneam, undique circumcingens incredulos Turcos. In dextera vero parte fuit prudentissimus miles Raimundus comes de Sancto Ægidio, et venerabilis dux Godefridus; et acerrimus miles Flandrensis comes, et Hugo Magnus, et alii plures quorum nomina ignoro. Statim autem venientibus militibus nostris, Turci, et Arabes, et Sarraceni, et Agulani, et omnes barbaræ nationes dederunt velociter fugam, per compendia montis et plana loca. Erat autem numerus Turcorum, et Sarracenorum, Publicanorum, et Persarum, Agulanorum, et aliorum paganorum, trecenta sexaginta millia, extra Arabes, quorum numerum nemo scit nisi Deus. Fugientibus autem illis nimis velociter usque ad eorum tentoria, ibi diu morari non licuit. Iterum vero arripuerunt fugam, nosque persecuti sumus eos occidentes per totum diem. Et accepimus spolia multa, aurum et argentum, equos et asinos, camelos, oves et boves, et plurima alia quæ ignoramus. Et tamen nisi Dominus foret in bello, et aliam cito mitteret aciem, nullus nostrorum penitus evaderet. Sed omnipo-

tens Deus, et pius, qui non permisit suos milites perire, nec in manus inimicorum incidere, festine illis adjutorium misit. Quis unquam tam sapiens aut doctus vir audebit describere aut præmeditari prudentiam, et militiam et fortitudinem eorum? Qui putabant terrore gentem Francorum minis sagittarum illarum, sicut terruerunt Arabes, et Saracenos, et Hermeros, et Surianos et Græcos. Sed hoc, si Deo placet, unquam non erit visum, nec factum, nec dictum, nec cogitatum quod ipsi tantum valeant. Verumtamen dicunt se esse de Francorum generatione, et dicunt quod nullus homo naturaliter debet esse miles, nisi Franci et illi. Veritatem quoque dicam per omnia, quam nemo audebit prohibere. Certe si in fide Christi, et Christianitate sancta firmi fuissent, et unum in Trinitate manentem natum de Virgine matre, et passum et resurgentem, ac deinde consolationem sancti Spiritus perfecte mittentem, in cælo et in terra æqualiter regnantem, recta mente et fide credidissent, magis prudentiores, aut fortiores, aut bellorum ingeniosissimos, aliquis invenire minime potuerit. Ibi interfecti sunt duo honorabiles viri, Gaufridus de Monte-scabioso, et Guillelmus marchisi filius frater Tancredi, et alii milites et pedites, quorum nomina ignoro. De prudentia vero et animositate Turcorum quid plura referam? Sunt namque ferocissimi, humeris et sagittas et pharetras toxicatis refertas portant, naturaliter bellicosissimi, gloriantes, ut diximus, de Francorum generatione. Sed omnipotens Deus superbiam illorum antea indomitam debellavit per humilitatem Christianorum. Ab hora autem tertia usque ad horam nonam perduravit hoc prælium. Factum est bellum hoc primo die Julii mensis. Unde benedictus Deus per omnia, qui tradidit impios. Amen.

Hic Solimannus superatur a Francis.

(3) Postquam vero inimici Dei et sanctæ Christianitatis omnino devicti fuissent, et per quatuor dies et noctes fugientes huc et illuc, contigit dum Solimannus dux illorum, filius Solimanni veteris, de Nicæa civitate fugeret, quadam die invenit decem millia Arabum, qui dixerunt ei: « O infelix et miser omnium gentilium, cur tremefactus adhuc fugis? » Quibus Solimannus lacrymabiliter ait: « Verumtamen olim cum habuissem omnes Francos devictos, eosque putabam jam habere in captivitate ligatos, dum paulatim voluissem ligare ad invicem, tunc respiciens retro, vidi tam innumerabilem gentem eorum quam si vos, aut alius aliquis adesset illic, putaret quod omnes montes, et colles, et valles, et omnia plana loca plena essent illorum multitudine. Nos igitur illos cernentes, statim cœpimus capere subitaneum iter, timentes tam mirabiliter, quod pene evasimus de illorum manibus. Unde adhuc in nimio terrore sumus. Et si mihi et meis verbis vultis credere, auferte vos hinc, quia si ipsi vos

A solummodo poterint scire, unus ex vobis vix amplius vivet. » At illi audientes talia, cœperunt retrorsum vertere scapulas, et se expanderunt per universam Romaniam, sed... exercitus noster persequabatur iniquissimos Turcos quotidie fugientes ante illos. At illi venientes ad cuncta castra, sive civitates, fingentes et deludentes habitatores illorum, dicebant: « Nos devicimus Christianos omnes, atque superavimus illos, eo tenore quod nullus eorum jam unquam audeat se erigere ante nos. Tantum permittite nos intus intrare. » Qui intrantes spoliabant ecclesias, et domos, et alia omnia, et ducebant secum equos et asinos, et aurum et argentum, et mulos, et ea quæ reperire poterant. Adhuc quoque et Christianorum filios secum ducebant, et ardebant et devastabant omnia convenientia sive utilia, fugientes et paventes valde ante faciem nostram. Nostri itaque persequabantur per deserta et inaquosa, et inhabitabilem terram, ex qua vix vivi evasimus. Fames vero et sitis undique coarctabat nos, nihilque penitus nobis erat ad edendum, nisi forte vellentes et fricantes spicas manibus nostris, de tali cibo quam miserrime vivebamus. Ibi fuit mortua maxima pars nostrorum equorum, propter quod multi ex nostris militibus remanserunt pedites, et pro paupertate equorum erant nobis boves in ordine caballorum, et pro nimia necessitate sufficiebant nobis capreæ, et arietes et canes ad portandum nostra. Interea cœpimus intrare optimam terram, plenam temporalibus bonis et aliis deliciis, scilicet omnibus bonis, ac deinceps adproximavimus Iconium. Habitatores enim illius suadentes admonebant nos, ferentes simul nobiscum utres plenos aqua, quia illic in itinere diei unius fuit maxima paupertas aquæ. Nos vero facientes ita, consensimus illorum consiliis, donec pervenimus ad quoddam flumen, ibique morati fuimus per duos dies. Cœperunt enim curritores nostri anteire donec pervenerunt ad Eracleam, in qua erat nimia Turcorum congregatio, expectans atque insidians, quomodo Christi militibus nocere potuissent. Quos Turcos milites Dei omnipotentis invenientes, audacter invaserunt. Superati itaque sunt Deo annuente inimici nostri in illa die, fugientesque scapulas dederunt. Nostri igitur intraverunt statim civitatem, atque manserunt illic quatuor dies. Qui vero diviserunt se ab aliis, Tancredus honorabilis et acerrimus miles marchisi filius, et Balduinus comes egregius frater ducis Godefridi, et insimul intraverunt in vallem de Borentot. Divisit enim se Tancredus, et venit Tharso solummodo cum suis militibus. Exierunt namque Turci de civitate, et venerunt obviam eis, atque in unum sunt congregati et præparaverunt se ad bellum contra Christianos. Appropinquantes itaque nostri atque pugnantes omnes, dederunt inimici nostri fugam, revertentes in civitatem celeri gressu. Tancredus vero vir prudens, atque honorabilis Christi miles, pervenit laxatis lo-

ris ad castra ante civitatis portam. Ex alia igitur A parte venit vir sapientissimus comes Balduinus cum suo exercitu, postulans et deprecans Tancredum acerrimum militem, quatenus eum amicissime in civitatis societatem suscipere dignaretur. Cui ait Tancredus: « Te omnino in hac civitate denego. » Nocte itaque superveniente, tremefacti omnes Turci una arripuerunt fugam. Exierunt quippe habitatores sub ipsa noctis obscuritate, clamantes, atque dicentes excelsa voce: « Currite, invictissimi Franci, currite, quia Turci expergefati vestro timore omnes pariter recedunt. » Recedente autem nocte, lux cœpit paulatim insurgere, veneruntque civitatis majores et reddiderunt sponte civitatem, dicentes illis qui ad invicem litigabant: Sinite nunc seniores, sinite modo, quia nos illum flagitamus, et petimus B dominari et regnare super nos, qui heri tam viriliter pugnavit cum Turcis. Balduinus itaque mirificus comes altercans et litigans cum prudentissimo Tancredo, dicebat: « Intremus insimul, et exspoliemus civitatem; qui plus poterit habere, habeat; et qui potest capere, capiat. » Cui obstans Tancredus, dixit: « Absit hoc a me! Ego enim Christianos nolo exspoliare. Homines istius civitatis elegerunt me illorum esse Dominum, meque habere desiderant. » Novissime vero nequivit Tancredus diu luctari cum Balduino doctissimo comite, quia maximus illi erat exercitus. Tamen volens nolensque dimisit eum, et viriliter recessit cum suo exercitu. Fueruntque redditæ duxæ optimæ civitates: videlicet Athena et Marmistra, et plurima castra. Major vero exercitus, scilicet Raimundus comes de Sancto Ægidio, et Boamundus, et dux Godefridus, et alii plures principes, in Hermeniorum intraverunt terram, sitientes atque æstuantes Turcorum sanguinem. Tandem perveniunt ad quoddam castrum, quod tam forte erat, quod ei nihil potuerunt facere. Erat autem ibi quidam homo, nomine Simeon, qui in ea ortus fuerat regione, quique hanc petiit terram, quatenus eam defenderet de manibus Turcorum. Cui sponte illi dederunt terram, quique remansit ibi cum gente sua. Nos vero exeuntes inde, pervenimus feliciter usque Cæsaream Cappadociæ. A Cappadocia egressi, venimus ad quamdam civitatem valde pulchram et nimis uberrimam, quam paululum ante nostrum adventum obsederant Turci per tres hebdomadas, eamque minime superaverunt. Mox illic advenientibus nobis, continuo se tradidit in manu nostra cum magna lætitia. Hanc igitur petiit quidam miles, cui nomen Petrus de Aluph, ab omnibus senioribus, quatenus eam defenderet in fidelitate Dei, et S. Sepulcri, et seniorum, atque imperatoris. Cui seniores cum nimio amore gratis concesserunt eam. Recedente autem die, nocte vero appropinquante, audivit Boamundus quod Turci, qui fuerant in obsessione civitatis, frequenter præcederent nos. Extemplo præparavit se solummodo cum militibus, quatenus

illos dimicaret undique; quos etiam invenire non potuit. Deinceps venimus ad quamdam civitatem, nomine Coxan, in qua erat maxima ubertas atque stipata omnibus bonis, quæ nobis erant necessaria. Christiani igitur, videlicet alumni illius civitatis, reddiderunt se statim, nosque fuimus ibi satis optime per tres dies, atque illic maxime sunt recuperati nostri. Audiens itaque Raimundus comes de Sancto Ægidio quod Turci, qui erant in custodia Antiochiæ, discessissent, in suo invenit consilio cum suis hominibus, quoniam misisset illic qui eam diligenter custodirent. Tandem elegit illos quos legare voluit, videlicet Petrum de Castellione vicecomitem, et Guillelmum de Montepislerio, et Aralium vicecomitem, et Petrum de Roias, et Petrum Raimundum d'Alphul (4), cum quingentis militibus. Venerunt ergo in vallem prope Antiochiam ad quoddam castrum Publicanorum, illicque audierunt Turcos fore in civitate, eamque fortiter defendere præparant. Petrus de Roias divisit se ab aliis, et proxima nocte transivit prope Antiochiam, et intravit feliciter in vallem de Rugia, et invenit Turcos et Sarracenos, et præliatus est cum eis, et occidit multos ex eis, et alios persecutus est valde. Misitque plenam hastam de labiis et nasibus Turcorum Raimundo comiti. Videntes hoc Hermenii, scilicet habitatores terræ illius, illum fortiter superasse paganos, continuo illi reddiderunt sese. Ipse vero statim apprehendit Rursiam civitatem, et plurima castra. Nos autem, qui remansimus retro, exeuntes inde transivimus per diabolicam montaneam, quæ tam nimis erat alta et angusta quod nullus nostrorum audebat per transire illius, aut per semitam, quæ in monte patebat, ante alium præire. Illic præcipitabant sese equi, et unus sagmarius præcipitabat alium. Milites ergo stabant undique tristes, plaudebant manibus præ nimia tristitia atque dolore, dubitantes quid facere debuissent de semetipsis, et de suis armis, vendentes suos clypeos, et loricas nimis optimas, et galeas, solummodo per tres denarios aut quinque, sive per id quod plus poterant habere. Qui autem vendere nequibant, gratis et in numere jactabant, et ibant. Exeuntes igitur de exsecrata montanea, pervenimus ad quamdam civitatem quæ vocatur Marusim (5). Cultores vero illius civitatis exierunt obviam nobis lætantes, deferentes maximum mercatum: illicque satis habuimus omnem copiam, expectando donec venit Boamundus. Venerunt itaque nostri milites, et appropinquaverunt in valle in qua regalis civitas Antiochia sita est, quæ est caput totius Syriæ; quam Dominus Jesus Christus tradidit beato Petro principi apostolorum, quatenus eam ad cultum sanctæ fidei vocaret, qui vivit et regnat trinus et unus Deus per cuncta sæcula. Amen.

Quomodo obsessa est civitas Antiochia a Christianis.

Cumque cœpimus ad Pontem Ferreum appropinquare, curritores nostri, qui solebant præcedere nos, l. iv, p. 499.

(4) *De Altopullo*, R. de Agil., p. 150, l. XLVIII.

(5) *Marasin*. Bal. l. II, p. 101; *Marasin*. Guib

invenerunt Turcos innumerabiles congregatos obviam eis, qui dare adiutorium Antiochiæ festinabant. Irruentes igitur nostri uno corde et mente super illos sapienter, Turci vehementer superati sunt. Consternati sunt omnes barbari, et dederunt celerius fugam, et multi mortui sunt ex eis in illo certamine. Nostri igitur, superantes illos, Deo adjuvante, acceperunt spolia multa, equos et mulos, camelos et asinos onustos frumento et vino. Venientes itaque nostri castrametati sunt super ripam fluminis. Protinus equitavit Boamundus cum quatuor millibus militum, et venit ante portam civitatis vigilare, an forte aliquis nocte latenter exiret, aut intraret civitatem. Crastina vero die pervenerunt usque Antiochiam civitatem ad medietatem diei, in quarta feria, quod est XII Kal. Novembris, et obse-

Bdimus mirabiliter tres portas civitatis, quoniam in alia parte deerat nobis locus obsidendi, quia nimis alta montanea nos coarctabat. Tantum namque eminebant nobis undique inimici nostri Turci, qui erant intus in civitate, quod nemo illorum audebat offendere aliquem ex nostris, fere per spatium dierum quindecim. Mox hospitantibus nobis circa Antiochiam, reperimus satis illic de rore cœli abundantiam, videlicet vineas undique plenas, foveas plenas frumento, arbores refertas pomis jucundis ad edendum, et alia multa bona, quæ alimentis corporeis sunt utilia. Hermenii et Suriani, qui erant intus in civitate, exeuntes ostendebant sese, fugientes. Qui quotidie erant una nobiscum, quique habebant uxores suas intus in civitate. Illi namque ingeniose investigabant nostrum esse, nostramque essentiam et qualitatem, et illis referebant omnia quæ videbant foris facta, vel eis qui erant intus. Postquam vero Turci fuerunt edocti de nostra notitia atque facto, cœperunt paulatim extra civitatem exire, nostrosque peregrinos undique coangustare, non solum ex una parte, sed undique erant latentes obviam nobis ad mare et ad montaneam. Erat autem ab hoste non longe quoddam castrum, cui nomen Aregh. Illic congregati erant fortissimi Turci non pauci, sed plures qui frequenter conturbabant nostros homines. Reperto itaque loco ubi illi latebant, nostri milites qui subtiliter quærebant illos, obviam veniunt illis. At nostris paulatim redeuntibus retro, ubi sciebant Boamundum reconditum cum suo exercitu, statim fuerunt illic mortui multi ex nostris militibus. Hoc itaque Boamundus audiens, surrexit continuo ut fortissimus Christi athleta. Barbari vero illic irruerunt contra, eo quod nostri erant pauci; tamen insimul iuncti inierunt bellum. Mortui namque sunt multi ex inimicis nostris, et capti, qui fuerunt deducti ante civitatis portam, et decollabantur ibi, ut magis tristes fierent illi qui erant in civitate. Exiebant quippe alii de civitate, ita quod si mittebant sagittas, cadebant in Boamundi plateam, et una die quædam mulier occubuit ictu sagittæ.

Congregati itaque omnes nostri majores ordina-

PATROL. CLV.

averunt consilium, dicentes: « Faciamus igitur castrum in vertice montis Maregart, qui mons est super Boamundi hostem, quo securi et tuti possumus manere de Turcorum fortitudine. » Facto itaque castro, et munito, omnes majores studiose adinvicem illud custodiebant. Jam jamque cœperant frumentum et omnia nutrimenta corporis nimis esse cara ante Domini nostri Jesu Christi Nativitatem. Foras nihil penitus audebamus, nihil in terra Christianorum ad edendum penitus invenire. In Sarracenorum namque terra nemo intrare audebat, nisi cum maxima gente. Ad ultimum statuerunt seniores nostri consilium, ordinantes quemadmodum recte regerent has gentes. Invenerunt itaque in consilio quatenus una pars nostri diligenter pergat abstrahere stipendium, inibique custodire exercitum; alia quoque pars fiducialiter remaneat custodire hostem. Boamundus ergo dixit: « Seniores et prudentissimi milites, si vos vultis, et bonum honestumque videtur vobis, ego ibo cum prudentissimo Flandrensi comite. » Celebratis itaque gloriosissime solemnitatibus Nativitatis, die Lunæ, scilicet secunda feria, egressi sunt, et alii plusquam viginti millia militum et peditum, et sani et incolumes intraverunt Sarracenorum terram. Congregati quippe erant multi Turci, et Arabes, et Sarraceni, ab Hierusalem, et Damasco, et Aleph, et ab illa regione.... qui veniebant Antiochiæ fortitudinem dare. Audientes itaque isti Christianorum gentem esse conductam in illorum terram, illico præparaverunt sese ad bellum contra Christianos, atque summo diluculo venerunt in locum quo nostra gens erat in unum. Diviseruntque se ab invicem barbari, et fecerunt duas acies, una acies ante, altera retro, cupientes ex omni parte circumcingere nos. Egregius igitur comes Flandrensis, undique regimine fidei ac signæ crucis, quam fideliter bajulabat, armatus, occurrit illis una cum prudentissimo Boamundo. Irrueruntque nostri unanimiter super illos. Qui statim arripuerunt fugam, et festinanter verterunt scapulas retro, et mortui sunt multi ex illis; alii remanserunt vivi, velociter fugientes. Ierunt extunc et nunc in iram perditionis. Nos autem reversi sumus cum magno tripudio, laudantes et magnificantes trinum et unum Deum qui vivit et regnat nunc et semper in ævum, amen. Turci vero inimici Dei videlicet et sanctæ Christianitatis, qui erant in custodia civitatis Antiochiæ, audientes Boamundum et Flandrensem comitem in obsidione non esse, exierunt de civitate, et audacter veniebant præliari nobiscum, insidiantes undique, ex qua parte plus esset obsidio languida, scientes illos prudentissimos milites foris esse. Inveneruntque quod in una die Martis potuissent nos ledere et obsistere nobis. Veneruntque iniquissimi caute, et irruerunt vehementer super nos nescientes hoc bellum atque ignorantes, occideruntque multos ex nostris milites et pedones. Episcopus namque Podiensis Sanctæ Mariæ in illa amara die perdidit suum senescalcum conducentem et regentem suam

vexillum. Et nisi esset flumen, quod erat inter nos et illos, sæpius invaderent nos, atque maximam læsionem in nostram gentem facerent. Adhuc et in nostras laxatis frenis concurrerunt tendas. Regrediebatur autem prudentissimus Boamundus simul cum exercitu suo de Sarracenorum terra, venitque in Tancredi montaneam, cogitando an forsitan ibi inveniret aliquid quod defendere potuisset, totamque terram in expiando (6) miserunt. Alii invenerunt, alii vero vacui reverterunt. Illi vero qui invenire non poterant, statim reverti festinabant. Tunc Boamundus increpavit eos valde, dicens : « O infelix et miserrima gens ! o vilissima ac dolentissima omnium Christianorum ! cur tam celeriter vultis abire ? Sinite modo, sinite. Usquequo erimus omnes congregati in unum ? Nolite errare sicut oves non habentes pastorem. Si autem inimici nostri invenerint vos errantes, occident vos, quia die noctuque vigilant atque excubant, ut vos sine ullo ductore segregatos sive solos inveniant, qui nos quotidie occidere, atque in captivitatem laborant ducere. Quid, miseri, facietis : » Cumque finis esset dictis, respiciens se ante et retro, et cum jam invenisset undique solum ; tamen cum illis quos reperire potuit ad suum reverterunt exercitum, plus vacui quam onusti. Videntes autem hoc Hermenii, et Sarraceni, et Græci, quod nostri penitus vacui rediissent, nihilque secum deferrent, consiliati in unum abibant per montaneas, et præscita loca, subtiliter inquirentes et euentes frumentum, et corporea alimenta, quæ ad hostem deferebant, in quo fames erat immensa, et vendebant unius asini onus octo purpuratis, qui appetiati erant centum viginti denariorum solidis. Ibi quidem mortui fuerunt multi ex nostris militibus, non habentes pretium unde tam carum emere potuissent.

Willelmus igitur Carpentarius, et Petrus Eremita, pro immensa infelicitate ac miseria quas in se sciebant, insimul consiliati, latenter recesserunt. Quos Tancredus persequens, apprehendit secumque duxit cum magno dedecore, et fidem illi dedit Willelmus, quod libenter redisset ad exercitum, et satisfactionem senioribus faceret. Tota namque nocte, uti mala res, in tenda Boamundi jacuit. Crastina autem die summo diluculo venit erubescendo ante Boamundi præsentiam. Quem alloquens Boamundus, dixit : « O infelix infamia totius Franciæ ! o dedecus et scelus Galliarum provinciæ ! et o iniquissime omnium quos terra suffert ! cur tam turpiter fugisti ? Forsitan propter hoc nequam voluisti tradere hos milites, et exercitum Christi, sicut tradidisti alios in Hispania ? » Qui omnino tacuit, et nullus sermo ex ejus ore processit. Ad-

unaverunt igitur sese omnes Francigenæ, rogaveruntque humiliter Boamundum, ne deterius ei aliquid facere permittat. Ait vero ille : « Hoc enim pro vestro amore libenter faciam, si modo toto corde et mente juraverit, ita quod nunquam sit reversurus ab itinere sancti sepulcri, sive bono, sive malo, et Tancredo neque per se neque per alios amicos suos aliquid mali fieri consentiat. » Qui statim, auditis his sermonibus, libenter concessit. Postea vero Guillelmus Carpentarius, turpitudine captus, non diu morans, furtim recessit. Hanc paupertatem et miseriam pro nostris delictis concessit nobis habere Deus. In toto namque exercitu non valebat aliquis invenire mille milites qui equos haberent optimos. Igitur (7) quidam miles et dives et nobilis de exercitu imperatoris, quem imperator commiserat Francis, ut ipse pulchre conducirer illos, et terram liberatam de Turcorum manibus in fidelitate imperatoris reciperet ; ille, ille infelix audiens quod exercitus Turcorum venisset super nos, ingemuit, arbitransque omnes perisse, atque incidisse in manus inimicorum nostrorum, fingens et componens omnia fallacia quæ jugiter machinari poterat, dixit illis : « Seniores, et prudentissimi viri, videte quia nos sumus hic in hac nimia necessitate coacti, et ex nulla parte nobis adiutorium succedit. Ecce modo sinite me in Romaniam reverti patriam ; absque ulla dubitatione revertar ad vos. Ego vero huc faciam multas naves venire per mare, onustas frumento, vino, hordeo, carne, farina, et caseis, et omnibus bonis alimentis quæ necessaria sunt. Adhuc autem et equos faciam conducere ad vendendum, et mercatum per terram imperatoris huc venire cito faciam. Ecce hæc omnia vobis fideliter jurabo ad tenendum. Adhuc quoque domestici mei, et papilio meus jugiter in campo erit. Et nullo modo nolite increduli esse, sed firmiter credite quia ego quantocius ad vos revertar. » Ivit ille inimicus, omniaque sua dimisit in campo, eo tenore quod tunc, et modo, et semper perjuratus erit. Sic itaque tali modo venerat nobis magna necessitas quod Turci undique constringebant nos, quod nullus nostrorum audebat jam exire extra tentoria ; tantus erat Turcorum timor. Illi namque constringebant nos in una parte, coangustabat nos crudelis fames in alia. Eramus nos miseri valde ac dolentes. Majores nostri quoque in nimio pavore erant. Succursus quidem aut adiutorium nobis penitus deerat. Gens minuta et pauperima fugiebant, alii Cypro, alii in Romaniam, alii in montaneis. Ad mare utique non audebamus ire præ timore pessimorum Turcorum ; nullatenus erat nobis via patefacta.

(6) *En épiant et cherchant de tous côtés*, quod interpolator non intellexit. Gallicum est.

(7) *Tetigus. Tyr. lib. II, c. ult, p. 664*, ubi Tati-

nus vocatur et de hoc loco, IV, c. 21, p. 694. Tatic. Raim. de Agil., p. 145. Tatingus, Bald. l. II, p. 103.

INCIPIIT LIBER TERTIUS.

Item Christiani pugnarunt cum Turcis.

Interea nostri principes audientes innumerabilem gentem Turcorum venisse super nos, ceperunt consilium, dicentes: « Ecce innumerabilium Turcorum exercitus venit super nos, quid faciemus? Nos quidem tanti non sumus, quod in duabus partibus pugnare valeamus cum illis. Faciamus ergo ex nobis duas partes. Pars namque militum remaneat jugiter custodire papiliones nostros, et obsistere his qui in civitate sunt. Et alia pars militum simul equitet obviam inimicis nostris, qui hic hospitati sunt prope nos in castello quod vocatur Areg, ultra Pontem-Ferream. » Sero autem facto, exierunt de tentoriis, et consilium fecerunt, dicentes: « Omnes eamus contra inimicos nostros, qui sunt viginti quinque millia, sicut narratur nobis. Sed Podiensis episcopus, et Rotbertus Northmannus, et Eustachius comes, remaneant custodire ab illis qui in civitate sunt. » Summo autem diluculo remiserunt ex militibus suis, qui exierunt videre exercitum Turcorum, et ubi sunt, et quid certe agant. Exierunt itaque illi, et cœperunt subtiliter inquirere ubi acies eorum Turcorum sunt reconditæ. Illico viderunt segregatos venire ex parte fluminis divisos per duas acies, maxima vero illorum virtus veniebat retro. Reversi sunt ergo celeriter nostri, dicentes: « Ecce, ecce jam veniunt. Estote itaque omnes undique parati, quia jam prope sunt nobis, sicut potestis videre. » Decreverunt nostri se ut unusquisque ex majoribus per se ordinaret suam aciem. Mox ordinarunt sex acies. Quinque autem acies ierunt adunatim invadere illos. Flandrensis comes fuit in primo capite. Boamundus paulatim gradiebatur retro cum sua acie. Juncti igitur prospere nostri cum Turcis, unusquisque sternebat alium. Clamor vero eorum resonabat ad cœlum. Imbres telorum obnubilabant aereni. Postquam venit maxima virtus eorum, quæ erat retro, acriter invasit nostros, ita ut nostri jam paululum recederent retro. Hoc cum vidit Boamundus, ingemuit. Præcepit ergo conestabili suo, scilicet Rotberto filio Girardi, dicens: « Recordare prudentium antiquorum et nostrorum fortium parentum, quales fuerunt et qualia bella fecerunt. » Fuit itaque ille signo crucis armatus ut fortissimus athleta, et sicut sapiens et prudens invasit illos, deferens vexillum Boamundi. Videntes autem aliæ acies quod vexillum Boamundi tam prudentissime foret ante alios delatum, reversi sunt retrorsum, et ipsos unanimiter invaserunt. Fueruntque nostri numero septingenti, Turci viginti quinque millia. Sed gratia Dei omnes stupefacti arripuerunt fugam, et verterunt statim scapulas retro. Nostri igitur persecuti sunt illos, superantes ac detruncantes. Reversi sunt vero Turci festinanter in suum castrum. Qui vivi remanserunt, acceperunt

A omnia quæ ibi reperire pōtuerunt, totum castrum exspoliaverunt, miseruntque ignem et fugerunt. Hermenii, et Suriani, et Græci scientes omnino Turcos perdidisse bellum, exierunt et excubaverunt per arcta loca, et occiderunt, et apprehenderunt multos ex eis. Superati sunt itaque Deo annuente in illa die inimici nostri. Satis vero recuperati sunt de equis, et aliis rebus multis, quæ erant illis valde necessariæ. Accipientes itaque multa spolia, deduxerunt multos ex illis inimicis vivos secum, et plurima capita mortuorum detulerunt ante portam civitatis, ubi legati Ammirati Babylonæ castrametati fuerant, quæ mittebantur comiti de Sancto Ægidio et aliis senioribus. Illi, qui remanserunt in tentoriis, tota die præliati sunt cum illis qui in civitate erant, ante tres portas civitatis. Factum est hoc bellum in die Martis ante Caput Jejunii; v Idus Februarii, favente Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, amen

Reversi sunt itaque nostri, hoc agente Deo, gaudentes de triumpho, quem in die illo habuerunt de inimicis, qui sunt per omnia semper superati fugientes, huc et illuc vagantes, et errantes; alii in Gorosanum, alii vero in Sarracenorum intraverunt terram. Videntes autem nostri majores ac seniores, quod male tractarent nos et constringerent inimici nostri, qui erant in civitate (die enim ac nocte jugiter vigilabant et insidiabantur, qua parte nos lædere ac angustari potuissent), congregati in unum consilium petierunt, dicentes: « Priusquam perdamus gentem Dei et nostram, faciamus castrum ad Macomariam, quæ est ante portam ubi pons est, ibique forsitan poterimus inimicos nostros constringere. » Consensere omnes consilio, et laudaverunt quod bonum esset ad faciendum. Comes de Sancto Ægidio dixit primus: « Estote mihi in adiutorium ad faciendum castrum, et ego muniam et servabo. » Respondit illi Boamundus: « Si vos vultis, et alii seniores laudaverint, ibo vobiscum ad portum Sancti Simeonis, diligenter conducere illos qui illic sunt homines, qui hoc fideliter peragant opus. Alii qui sunt remansuri undique muniant sese ad defendendum, si forte inimici nostri et Dei exierint de civitate, et in loco illo sint omnes congregati in unum, scilicet ubi nos demonstrabimus. » Factumque est ita. Comes igitur et Boamundus perrexerunt ad Sancti Simeonis portum. Nos itaque, qui remansimus congregati in unum, ubi castrum incipere debuissimus, tunc Turci videntes hoc præparaverunt se, et illico exierunt extra civitatem obviam nobis ad prælium. Sic itaque irruerunt super nos, et miserunt nos in fugam, et occiderunt plures ex nostris militibus. Unde nos tristes dolentesque fuimus. Crastino autem videntes

Turci quoniam majores nostri non essent in obses-
sione, et quod hesternâ die militassent ad portam,
præparaverunt se omnes majores de Turcorum exer-
citu, et militaverunt illis obviam venientibus e por-
tu. Tunc videntes comitem et Boamundum venien-
tes, et conducentes gentem de portu, continuo cœ-
perunt stridere et garrere, et clamare vehementis-
simo clamore, circumcingentes undique nostros,
sagittando et vulnerando, ac crudeliter undique
detruncando ensibus. Tam acriter invaserunt no-
stros, quod illi inierunt fugam per proximam mon-
tancam, ac ubi patebat via eundi. Qui potuit se ex-
pedire celeri gressu, evasit vivus. Ille vero qui fu-
gere nequivit, pro Christi nomine martyrium susce-
pit. Fueruntque in illa die martyrisati ex nostris
militibus sive peditibus plus quam mille, qui in cœ-
lum lætantes ascendebant, candidatam ferentes sto-
lam recepti martyrii, glorificantes et laudantes
Deum trinum et unum, in quo feliciter triumphab-
ant, et dicebant concordabili voce: « Quare non
defendis sanguinem nostrum, Deus noster, qui ho-
die est effusus pro tuo nomine? » Boamundus ita-
que viam, quam alii tenuerunt, non tenuit, sed ce-
lerius venit cum paucis militibus laxatis frenis, do-
nec properasset usque ad nos, qui eramus in unum
congregati ultra fluvium Pharphar. Tunc nos accensi
in ira occisione nostrorum, Christi invocato nomi-
ne, et sancti confidentes sepulcri Christi itinere,
juncti insimul sic pervenimus contra eos ad bel-
lum, quo usque invasimus uno corde et animo. Sta-
bant autem inimici nostri et Dei undique stupefacti
et vehementer perterriti, et putantes nos devincere
et occidere, quemadmodum gentem comitis Rai-
mundi et Boamundi. Sed omnipotens Deus hoc illis
permittere nullatenus voluit. Tunc dux Godefridus
Christi miles potentissimus, irruens in eos evagi-
nato ense, percussit quemdam gentilem ferocissi-
mum tam viriliter, ut in duas partes ipsum divide-
ret, a vertice videlicet usque in sellam equi (8).
Actumque et ex Dei providentia ut, quamvis in duo
discissus, minime ex toto de equo dilaberetur. Post
hunc aggressus alium ex obliquo, secuit eum per
medium. Ex hinc maximus terror et horror omnes
inimicos Christianitatis perculit, non solum qui
præsentes aderant, sed omnes qui hoc utcumque
audire potuerunt. Deinde dux per omnia memorandus
illos in fugam versos persequens, nunc hos, nunc illos
ut leo fortissimus invadens, detruncabat, et in am-
nem præcipitabat. Simili autem modo Hugo Magnus,
et comes Sancti Ægidii, et Boamundus et Flan-
drensis comes, et alii proceres ipsos trucidabant, et
in amnem præcipitabant. Locus vero fugiendi non
erat, nisi solummodo per pontem, qui tunc illis per-
angustus erat, ipsique semetipsos præpedientes in
flumine demergebantur. Milites igitur veri Dei un-
dique signo crucis protecti irruerunt nimis acriter

A super illos, et fortiter invaserunt. Illi autem arri-
puerunt celerem fugam per medium pontis angusti,
ad illorum interitum. Illi, qui vivi non potuerunt
pertransire pontem præ nimia multitudine gentium
et caballorum, ibi receperunt sempiternum inter-
itum, et reddiderunt infelices animas diabolo et Sa-
tanæ ministris. Nos itaque superantes eos impel-
lebamus in flumen cum nostris mortiferis lanceis.
Unda quoque rapidi fluminis ubique videbatur
fluere rubea Turcorum sanguine. Et si forte aliquis
eorum voluisset reptare super pontis columnas, aut
natando vulneratus ad terram moliretur exire, nos
undique natantes super ripam fluminis impelleba-
mus, necantes eum impetu rapidi fluminis. Rumor
quoque et clamor nostrorum et illorum resonabat ad
B cœlum. Pluviæ telorum et sagittarum tegebant po-
lum et claritatem diei; altæ voces intus et extra ci-
vitatem erant. Mulieres civitatis veniebant ad muri
fenestras Christianæ, inspectantes misera fata Tur-
corum, et plaudebant manibus occulte, sicut mos
est illarum. Hermenii, et Suriani, et Græci, jussu
majorum Turcorum tyrannorum quotidie inviti sive
sponte sagittabant celeres sagittas. Mortui sunt in
anima et corpore duodecim Ammiralii de Turcorum
agmine in prælio illo, et aliorum prudentissimo-
rum militum et fortiorum, qui melius pugnando ci-
vitatem defendebant, numerus quorum mille quin-
genti. Alii qui remanserunt vivi, jam non amplius
audebant clamare, neque garrere, in die sive in
nocte, sicut ante solebant. Omnes itaque nos et illos
C non separavit quisquam nisi solummodo nox. Nox
itaque divisit utrosque præliando, et jaculando, et
sagittando. Sicque virtute Dei et sancti sepulcri su-
perati sunt inimici nostri, eo tenore quod ulterius
non valuerunt habere talem virtutem neque in voce, ne-
que in opere, sicuti prius. Nos itaque valde fuimus in
illa resecti die de illorum equis, et de aliis multis rebus
quæ satis nobis erant necessariae. Crastina autem
die summo diluculo exierunt alii Turci de civitate,
et collegerunt omnia cadavera fetentia Turcorum
mortuorum, quæ reperire potuerunt super ripam
fluminis, exceptis illis quæ in alveo latebant flumi-
nis, et sepelire fecerunt ad Machomariam, quæ est
ultra pontem civitatis ante portam. Simulque cum
D illis sepeliere pallia, bysanteos aureos, arcus et sa-
gittas, et alia quam plurima instrumenta quæ nomi-
nare nequivimus. Audientes itaque nostri quod hu-
mare mortuos Turcos fecissent, omnes statim præ-
paraverunt sese, et venerunt festinantes ad diaboli-
cum atrium, et jusserunt desepelire, et frangere eo-
rum tumbas, et trahere illos extra illorum sepultu-
ras. Et ejecerunt eorum cadavera omnia in quam-
dam foveam, et deportaverunt cæsorum capita ad
tentoria nostra, quatenus perfecte sciretur eorum
númerus, excepto quod equos onustos eorum capi-
tibus quatuor fuerunt ad mare nuntiis Ammiralii Ba-

(8) Videndus Tyrius, lib. v, c. 6, p. 704, et Alber-
tus Aquensis, l. iii, c. 65, p. 258; Robertus mon.,

lib. iv, p. 50, et l. 9., p. 75.

bylonis delata. Quod videntes Turci, nimis fuerunt tristes, et dolentes usque ad necem. Qui quotidie plorantes, nil aliud quibant facere nisi plorare et ululare. Tertia autem die veniente, cœperunt gaudentes et exultantes juncti insimul ædificare eodem die castrum illud jam supradictum, de iisdem lapidibus quos abstraximus desuper humatis Turcorum corporibus. Peracto itaque castro, mox cœpimus ex omni parte coangustare prudenter inimicos nostros, quorum tumida colla ad nihilum jam erant redacta. Quod castrum unusquisque seniorum nostrorum fecit per partem immenso aggere et muro, et ædificaverunt in eo duas turres in Machomaria. Nos autem secure ambulabamus huc et illuc ad portum, et ad montaneam, laudantes et glorificantes jocunda, læta et consona voce, Dominum Deum nostrum, cui est honor et gloria per cuncta sæculorum sæcula, amen.

Raimundus erexit castrum suum contra civitatem.

Omnes vero seniores nostri et principes commiserunt illud castrum Raimundo Sancti Ægidii ad custodiendum, eo quod ipse haberet plus milites in sua familia quam alii, et plus poterat dare. Ille quoque conservavit castrum cum suo exercitu, et cum eo fuit Gastos de Biart cum suis hominibus, et Petrus vicecomes de Castellon, et Raimundus vicecomes de Torena, et Guillelmus de Montepeslerio, et Goffredus, et Petrus Raimundus d'Alpoz, et Guillelmus de Sabra. Omnes isti, et alii plures cum hominibus suis, fuerunt cum eo. Raimundus quoque Sancti Ægidii quos milites, videlicet clientes, invenire per censum potuit, ad castrum custodiendum per conventionem retinuit. Una die exierunt de civitate, et venerunt ad castrum, quod undique circumdederunt clamando et sagittando, nostrosque vulnerando et occidendo, ita quod etiam tentoria nostrorum erant cooperta infixis sagittis, et nisi esset succursus qui venit de alio exercitu, maximum damnum in eis fecissent. Hoc nostri videntes, statim ordinaverunt ut facerent maximam talpam, cum qua potuissent perforare pontem; et fecerunt. Quadam die prælia verterunt super pontem, et duxerunt talpam, fueruntque Turci mortui multi, et pons perforatus est. Nocte vero dormientibus nobis, exierunt Turci de civitate et arserunt talpam, et restauraverunt pontem, unde nimis exercitus Christi iratus fuit. Alia die adduxerunt Turci super murum civitatis quemdam militem nostrorum nomine Rainaldum Porchetum, quem diu tenuerant in malis carceribus, dixeruntque ut loqueretur cum Christi peregrinis, quatenus eum redimerent maximo censu, antequam caput amisisset. Qui cum esset super murum, locutus est senioribus, dicens nostris: « Seniores, tantum quidem valet quasi jam ego mortuus essem. Et ideo deprecor vos sicuti meos fratres, ut per me nullum funus offeratis. Sed estote securi in fide Christi, et sancti sepulcri, quia Deus vobiscum est et semper erit. Omnes majores itaque et audaciores hujus civitatis oc-

cidistis, videlicet duodecim Amiralios, et mille quingentos nobilium, nullusque remansit qui præliari vobiscum audeat neque civitatem defendere. » Interrogaverunt autem Turci drogmandum quid Rainaldus dicebat. Qui dixit illis: « Nihil loquitur boni de nobis. » Tunc Cassianus Amiralius continuo jussit eum descendere de muro, dixitque ei per drogmandum: « Rainaldus, vis nobiscum honeste vivere, et gaudere? » Rainaldus respondit: « Quomodo vobiscum honeste sine peccato vivere potero? » Dixitque Amiralius: « Abnega Deum tuum, quem credis et colis, et crede Malphium, et nostris diis aliis. Quod si feceris, dabimus tibi omnia quæ petieris, videlicet aurum et argentum, equos et mulos, et alia plurima ornamenta, quæ volueris, et uxores, et hæreditates, et maximo honore ditabimus te. » Cui Rainaldus respondit: « Date mihi spatium, quo possim conciliari mecum. » Et Amiralius respondit, et libenti animo concessit. Tunc Rainaldus projecit se in orationibus junctis manibus in terra contra orientem; humiliter Deum rogans, ut ei subveniat, suamque animam in sinu Abrahæ dignanter suscipiat. Quod cum vidisset Amiralius, vocavit drogmandum, et dixit ei: « Quid ait Rainaldus? » Drogmandus respondit: « Dominum Deum suum nullo modo negavit. » Quod audiens Amiralius, nimis iratus fuit. Illico jussit eum decollari, et Turci cum magno gaudio decollaverunt eum. Cujus animam confestim suscipientes angeli, ante conspectum Domini, pro ejus amore martyrium suscepit, gaudentes detulerunt. Tunc Amiralius iratus fuit vehementer, ideo quod Rainaldum ad suos non potuit convertere deos. Statim jussit ad se omnes peregrinos adduci, qui erant in civitate, ligatis post tergum manibus. Cumque ante eum venissent, imperavit ut nudi exspoliarentur omnes. Cum ergo exspoliati fuissent, fecit constrictè congregari in unum, et cum fune ligari omnes in gyrum, et fecit ligna, et paleam, et fenum circa eos ordinari ac deinde ac si inimicus Dei ignem fecit immitti. Christiani igitur videlicet Christi milites, valde stridebant et clamabant; quorum voces resonabant ad cælum ad Deum, pro ejus amore eorum carnes et ossa in ignem cremabantur. Et sic martyrisati fuerunt omnes isti in una die, portantes in cælum candidas stolas ante Deum, pro ejus amore fideliter hæc passi sunt, regnante Domino Deo nostro, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, amen.

Cum jamjam omnes semitæ prohibitæ starent Turcis, nisi ex illa parte fluminis, in quo erat quoddam castrum in quodam monasterio, quod si perfecte fieret corroboratum, jam nullus auderet extra civitatis portam exire, consiliati sunt fideliter nostri, concordali una voce dicentes: « Eligamus unum quempiam ex nobis, qui robuste illud teneat castrum, et nostris inimicis prohibeat viriliter montaneas, sive planum, et introitum et exitum civitatis. » Plures vero ex illis prohibebant se illud hospitari, nisi forte multi fuissent in unum. Tancre-

dux igitur primus protulit se ante alios, dicens : « Verumtamen, si scirem quid proficui mihi attigerit; ego sedulo solummodo cum meis hominibus corroborabo castrum, et viam, per quam inimici nostri solent frequenter ssevire, viriliter illis omnino devetabo. » Qui continuo sponderunt ei quadringentos marcos argenti. Non acquievit Tancredus, quanquam solus esset; tamen perrexit cum honestissimis militibus et servientibus, et extemplo abstulit undique viam et semitam Turcis, neque propter herbam, neque propter ligna, neque propter ulla necessaria recessit. Remansit autem ibi Tancredus cum suis hominibus, et cœpit vehementer ubique coangustare civitatem. Ipsa autem die veniebat maxima pars Hermeniorum et Surianorum seure de montaneis, qui ferebant alimenta Turcis in adiutoriam civitatis. Quibus obviam venit Tancredus, et confestim apprehendit et omnia quæ deferebant, videlicet frumentum, vinum et oleum, et alia hujusmodi. Sic itaque prospere robusteque deducebat se Tancredus, etiam quoque habebat prohibitas et incisas omnes semitas Turcis, usque dum Antiochia fieret capta. Omnia quæ fecimus antequam Antiochia capta fuisset, nequeo enarrare. Quæ facta sunt, vel quomodo fuerint postea, aliquantulum volo explicare. Ideo aliquantulum dico, quia nemo est in his partibus, qui omnino, sive clericus sive laicus, dicere sive narrare possit sicut res est acta.

Interea igitur erat quidam Amiralius de genere Turcorum, cui nomen Pyrrus, qui maximam amicitiam acceperat cum Boamundo. Hunc sæpe Boamundus tangebatur cum nuntiis ad invicem missis, quo eum infra civitatem amicissime reciperet, eique Christianitatem liberius promittebat, atque eum divitem multo honore facere mandabat. Consensit vero ille dictis promissionibus dicens : « Verumtamen tres turres custodio, easque libenter ei promitto, et quacunque hora voluerit in eas voluntarie recolligam. » Erat itaque Boamundus jam securus de introitu civitatis. Una ergo gavisus, atque placido vultu, serena mente, venit ad alios omnes seniores, et eisque jocunda verba protulit in hoc modo : « Viri prudentissimi milites, videte quomodo nos omnes in nimia paupertate et miseria projecti sumus, majores sive minores, et ignoramus penitus ex qua parte melius succedat nobis. Si igitur vobis bonum ac honestum videtur, eligat se ante alios unus ex nobis quicumque vultis, utrum se ille ullo modo aut ingenio civitatem acquirere, vel ingeniare, aut per se, aut per alios, concordia voce dono permittamus. » Qui omnino prohibentes et denegantes, dixerunt : « Nemini unquam erit hæc civitas dimissa, sed omnes æqualem illam habebimus; sicut æqualem habuimus laborem, sic inde habebimus æqualem honorem. » Sic itaque Boamundus, auditis his verbis, paulo minus subridens protinus recessit. Non post multum vero temporis audierunt omnes majores nostri nuntios de exercitu nostrorum hostium, videlicet Turcorum, et Publicanorum, Angulanorum, Azi-

mitarum, et aliarum plurimarum nationum gentium, quas numerare neque nominare nescio. Statimque adunaverunt sese omnes insimul majores, et fecerunt consilium, dicentes : « Quoniam si Boamundus potuerit acquirere civitatem aut per se, aut per alios, nos una libenti animo ultro ei donamus, intantum quod si imperator venerit nobis in adiutorium, et omnem conventionem, sicut nobis promissit atque juravit, attendere voluerit, nos ei eam rededemus jure. Sin autem, in suam potestatem habeat Boamundus. » Mox itaque Boamundus cœpit quotidie humiliter suos deprecari amicos, petitione præmittendo humillima, atque dulci voce in hunc dicendo modum : « Ecce vere tempus modo habemus idoneum, in quo possumus operari quidquid boni volumus. Igitur adjuvet me amicus meus Pyrrus. » Qui satis gavisus de nuntio, ait se adjuvare illum, sicut agere debet. Nocte itaque veniente in proximo, misit filium suum caute pignus Boamundo, et quod magis fieret securus de introitu civitatis, amodo misit ei verba hoc modo : « Quod cras omnem Francorum gentem præconiare faciat, quo in Sarracenorum terram vadat deprædari, deinde celeriter revertatur per sinistram montaneam. Egoque ero intentione erecta, præstolans illa agmina, eaque recipiam in turres quas habeo in mea custodia. » Deinde Boamundus confestim ad se jussit vocari servientem quemdam suum, videlicet Malam-coronam, eique præcepit ut præconiaret gentem maximam Francorum, quod fideliter præpararet se in Sarracenorum cundi terram. Factumque est ita. Credidit itaque Boamundus hoc consilium duci Godefrido, et Flandrensi comiti, et comiti de Sancto Ægidio, atque Podiensi episcopo. « Quoniam si Deo placet, erit nobis in hac nocte Antiochia reddita. » Ordinata sunt itaque hæc omnia. Milites tenuerunt plana, et pedites montanea. Tota nocte militaverunt et usque prope auroram diei, et deinceps cœperunt appropinquare ad turres quas ille vigilabat. Confestim descendit Boamundus, et præcepit omnibus, dicendo hæc verba : « Ite securo animo, et felici concordia, et ascendite per scalas in Antiochiam quam statim habebimus, si Deo placet, in nostra custodia. » Veneruntque illi usque ad scalam, quæ jam erat directa et firmiter ligata ad civitatis mœnia. Et ascenderunt per illam homines fere sexaginta ex nostris, et divisi sunt per tres turres, quas ille vigilabat. Videns autem Pyrrus quod tam pauci fuissent ascensi ex nostris, cœpit pavere mox. Timens namque se et nostros, ne in manibus Turcorum evenissent, dixit : « *Micro Francos echomai*, hoc est, paucos Francos habeo. Ubi est Boamundus? Ubi est miles invictus? » Interim descendit quidam serviens Longobardus deorsum, et cucurrit quantocius ad Boamundum dicens : « Quid hic stas, vir prudens? quomobrem huc venisti? Ecce jam nos tres turres habemus. » Motus est autem vir ille cum aliis omnibus, omnes gaudentes atque lætantes pervenerunt usque ad scalam. Videntes itaque illi qui erant infra turres,

cœperunt jocunda voce clamare : « Deus hoc vult. » Nos vero similiter dicebamus. Et cœperunt mirabiliter continuo ascendere, et ascenderunt in turrem, et cucurrerunt festinanter ad alias turres. Quosque illic inveniebant, mortalem eis continuo dabant sententiam; fratrem quoque Pyrrhi occiderunt. Interea forte rupta est scala, ex qua noster erat ascensus; unde inter nos est orta immensa angustia, sive tristitia, et confestim fuimus omnes stupefacti ac dolentes. Quanquam fuisset fracta scala, tamen quædam porta erat juxta nos clausa in sinistra parte, quæ quibusdam manebat incognita, nox namque erat. Sed tamen inquirendo, et palpando, et subtiliter inquirendo ubi ipsa latebat, omnes cucurrimus ad eam, ipsaque fracta intravimus per illam. Jam innumerabilis fragor mirabiliter resonabat per universam civitatem. Non acquievit illic Boamundus, imperavit honorabile vexillum deferri sursum coram castello, in quodam monte. Omnes ergo pariter nimis in civitate stridebant. Summo autem diluculo audientes illi qui foris erant ad tentoria, vehementissimum rumorem strepere per civitatem, exierunt festinantes, et viderunt Boamundum seorsum in monte. Celeri cucurrerunt omnes cursu, et venerunt

A pariter unusquisque ad suam portam, et intraverunt in civitatem, et interfecerunt Turcos et Sarracenos quos ibi reppererunt, qui fuerunt extra castrum. Alii vero ex militibus Turcorum exierunt portas, et fugientes evaserunt vivi.

De morte Cassiani, quomodo interfectus est a Surianis.

Cassianus vero dominus illorum expavescens valde gentem Francorum, dedit se omnino fugæ cum multis aliis qui erant cum eo, et fugiendo pervenit in Tancredi terram, non longe a civitate. Fatigatique erant equi eorum, et miserunt se in quoddam casale, et intraverunt in quamdam domum. Cognoverunt ergo eum habitatores terræ illius montanæ, scilicet Suriani et Hermenii; confestim apprehenderunt illum, et ceciderunt caput ejus, et obtulerunt illud ante Boamundi præsentiam, ut mererentur libertatem perfecte recipere. Baltheus quoque ejus, et gaina, id est vagina, fuerunt appretiati LX bysantos. Omnes vero plateæ civitatis jam undique plenæ stabant cadaveribus mortuorum, ita ut nemo vix poterat ire per semitas civitatis, nisi cadavera Turcorum calcando. Hæc omnia gesta sunt tertia die intrante mense Junii in die Jovis. Unde sit benedictus Deus per cuncta sæcula sæculorum, amen.

INCIPIIT LIBER QUARTUS.

Curbalan autem princeps militiæ Soldani Persiæ, dum adhuc esset Corrozanum Cassianus prædictus, Antiochiæ legationem ei miserat, quo sibi succurreret in opportuno tempore, quoniam gens fortissima atque robustissima Francorum eum impeditum graviter obsidebat Antiochiæ, et si adjutorium fideliter impenderet, Antiochiam civitatem in suis manibus continuo traderet, aut eum ditaret maximo munere. Cumque jam habuisset maximum exercitum Turcorum ex longo collectum tempore, et licentiam Christianos occidendi accepisset a Calipha illorum apostolico, illico inchoavit iter longæ viæ Antiochiæ. Hierosolymitanus Ammiralius cum eo et cum suo exercitu fuit. Rexque Damasci ibi advenit cum maxima gente. Isdem vero congregavit ex omni parte paganorum innumeras gentes, videlicet Turcos, et Arabes, et Sarracenos, et Publicanos, et Azimitas, et Curtos, et Persas, et Agulanos, et alias multas gentes, quos nominare, aut numerare nemo poterat. Et Agulani fuerunt numero tria millia. Ipsi neque lanceas, neque ulla arma timebant, quia omnes erant cooperti ferro undique, et equi eorum, ipsique volebant in bellum ferre arma, nisi solummodo gladios. Isti omnes venerunt in obsessione Antiochiæ ad dispergendum Francorum collegium. Et cum appropinquassent civitati, venit obviam eis Sanzedona filius Cassiani Ammiralii Antiochiæ, et continuo cucurrit ad Curbalan, lacrymabiliter rogans eum, et dixit : « O invictissime princeps, te suppliciter deprecor, tuam humili devotione prudentiam rogitō,

C quatenus mihi succurras, quoniam Franci undique obsident me in Antiocheno oppido, civitatemque in suo tenent imperio, nosque alienare a regione Romanicæ, sive Syriæ, adhuc autem et Corrozani deposcunt. Omnia vero quæ cupiunt patravere, patrem quoque occiderunt meum, et nihil aliud est super, nisi ut me et te, omnesque ex genere nostro interficiant gladio. Ego vero jamdudum tuum fideliter expectavi adventum, utrum mihi succurras in hoc periculo. » Cui Curbalan respondens, ait : « Si vis quod ex toto corde in tuo sim proficuo, tibi que fideliter in isto succurram periculo, illud in mea prius manu trade oppidum, et tunc videbis qualiter ero in tuo proficuo, idque vigilare faciam meis hominibus. » Ait quoque Sanzedola : « Si potes omnes Francos occidere, et detruncare, mibique capita diligenter tradere, ego prædictum tibi dabo fideliter oppidum, et deinde ero tibi tuus effectus homo, et in tua fidelitate hoc custodiam oppidum. » Cui Curbalan ait : « Non ita erit ut tu putas atque cogitas, sed committe in mea manu castrum illud. » Commisit tamen, nolens, volens, ei illico castrum. Tertia autem die postquam civitatem intravimus, præcursores eorum ante civitatem præcucurrerunt. Exercitus namque illorum ad Pontem-Ferreum castrametatus est, et expugnaverunt turrem Turci, et occiderunt omnes quos illic invenerunt, et nemo evasit vivus, nisi dominus illorum, quem postea ligatum reperimus in vinculis ferreis, facto majore bello in vigilia beati apostoli. Crastina autem die moto exercitu pagano-

rum, appropinquaverunt civitati, et castrametati sunt inter duo flumina, steteruntque ibi per duos dies. Récepto itaque castro, tunc Curbalan confestim advocavit unum Ammiralium ex suis, quem sermone sciebat veracem, mitem, et pacificum, et ait illi : « Volo ut intres in fidelitate mea hoc castrum custodire, quod ex tempore longissimo scio te valde fidelissimum, ideoque precor te, ut summa cautela hoc contineas oppidum. Adhuc namque quia scio te in opere prudentissimum, nullumque magis veracem et fortissimum hic modo reperire nequeo. » Cui Ammiralius ait : « Tibi unquam de tali vellem obedire officio, sed priusquam me tuo arguas stimulo, hoc faciam eo tenore quod si Franci ejecerint vos de mortali prælio, eis continuo hoc reddam castrum. » Dixitque Curbalan : « Tam honestum et prudentem te cognosco, ut omne quidquid boni vis agere ego utique consentio. » Reversus est itaque festinanter Curbalan ad suum exercitum in valle illa ubi erat castrametatus. Protinus Turci deludentes Francorum collegium, detulerunt ante Curbalan conspectum quandam vilissimam enses rubigine tectam, et deterrimum valde arcum ligneum, et lanceam nimis inutilem, quam abstulerunt nuper pauperibus peregrinis, dicentes . « Ecee arma, quæ attulerunt Franci obviam nobis ad pugnam. » Tunc Curbalan videns hæc arma, cœpit subridere in propatulo, dicendo omnibus qui in illo erant collegio : « Hæc sunt arma bellica atque nitida quæ attulerunt Christiani super nos in Asiam, orti in occidentali terra, scilicet in Europa, quæ est mundi pars tertia, quibus putant ac confidunt nos expellere et propulsare ultra Corosani confinia, et delere omnia nostra nomina ultra Amasonia flumina, qui propulserunt omnes nostros parentes a Romania et Antiochia civitate regia, quæ honorabile est caput totius Syriæ. » Continuo advocavit suum fidelem notarium ad se, et ait :

Hic misit Curbalan Soldano Persiæ epistolas, et ad apostolicum Calipham.

(9) Scribe ergo cito plures chartas, quæ in Corosani sunt legendæ, hoc modo : « Caliphæ nostro apostolicæ, et nostro regi domino Soldano, militi fortissimo, atque omnibus prudentissimis Corosani militibus, salus et immensus honor. Satis sint læti et gavisijocunda concordia, et satisfaciant ventribus, voluntatem imperent, et sermocinent per universam regionem illam, et omnino dent sese ad petulantiam luxuriæ, utrum multos filios patrare congaudeant, qui contra Christianos bellare fortiter prævaleant, et libenter suscipiant hæc tria arma, quæ olim abstulimus a Francorum turma, et discant modo quæ arma adduxit super nos gens Francigena, qualiter sunt optima atque perfecta. Heu! certare voluit contra nostra arma, quæ sunt bis aut ter sive quater purgata sicut argentum, aut aurum purissimum. Adhuc quoque sciant omnes quoniam ego omnes Francos intus Antiochiam habeo inclusos, et

castrum in mea libera voluntate teneo. Illi namque deorsum sunt in civitate. Ego autem habeo jam illos omnes in mea manu, aut eos faciam capitalem subire sententiam, aut eos deducam in Corosani in captivitate nimia, eo quod minantur nos suis armis propulsare et ejicere ultra Corosani confinia, aut delere omnia nostra nomina ultra Amasonia flumina, aut ejicere nos ultra superiorem Judæam, seu ejecerunt omnes parentes nostros de cuncta Romania sive Syria. Amodo vobis namque juro per Machomet, et per omnia deorum nomina, quoniam ante vestram non ero reversurus præsentiam, donec regalem Antiochiam, omnem Syriam, sive Romaniam atque Bulgariam usque in Apuliam acquisiero mea forti dextera, ad deorum honorem, et vestrum, omniumque nostrorum Turcorum. » Sic itaque fecit finem dietis. Mater autem ejusdem Curbalan quæ erat in Aleph civitate, statim accessit ei lacrymabiliter, et dixit : « Fili, suntne vera ea quæ audio? » Cui ille ait : « Quæ? » Et dixit illa : « Jam audiivi quod bellum vis committere cum Francorum gente. » Cui ille ait : « Verumtamen verum hoc esse omnino scias. » Dixit illa : « Contestor, fili, per deorum nomina, et per tuam magnam audaciam immensamque bonitatem, ne bellum simul cum Francis committere libeat, quoniam tu es miles invictus, et nullam imprudentiam ex te aut tuo exercitu unquam penitus audiivi, et te e campo ab aliquo victore fugientem quisquam minime invenit. Diffamata est tua militia ab oriente usque in occidentem, et omnes prudentes milites audito tuo nomine contremiscunt. Satis namque scimus, fili, quoniam tu es bellipotens, et fortis, et bellorum ingeniosus, nullaque gens Christianorum nec paganorum ante tuum conspectum aliquam virtutem habere potuit. Sed fugiebant, solummodo audito tuo nomine, quemadmodum oves ante leonis furorem fugiunt. Ideoque obsecro te, charissime ac dilectissime fili, ut meis acquiescas consiliis, et ne unquam in tuo hæsitet animo, aut in tuo inveniatur consilio, quod bellum incipere velis simul cum Christianorum collegio. » Tunc Curbalan materna audiens monita, feroci quandoque respondit sermone : « Quid est hoc, mater, quod mihi refers? Puto namque quod insanis, aut furia es plena. Enimvero plus solummodo habeo mecum Ammiralios quam iidem Christiani sunt, majores sive minores. » Responditque ei mater ejus : « O dulcissime fili, Christiani nequeunt vobiscum bellare. Hoc enim scio satis quod ipsi non valent pugnam inferre vobiscum, sed eorum Deus pro ipsis quotidie pugnat, eosque die noctuque sua protectione defendit, et vigilat super eos, sicut pastor qui vigilat super gregem suum, et non permittit eos lædi ipse, nec conturbari ab ulla gente, et quicumque voluisset eis obsistere, idem eorum Deus statim conturbat illos, sicut idem ait per os prophetæ David : *Dissipa gentes quæ nomen tuum, Domine, non*

(9) Robertus mon., lib. vi, p. 57 et seq.

invocaverunt (*Psal.* LXXVIII, 6). Antequam vero præparati sint ad bellum incipiendum, eorum Deus optimus et bellipotens, simul cum suis sanctis omnes jam habet inimicos devictos, quanto magis faciet modo circa vos, quia ejus vos estis inimici, et qui præparatis vos eis obsistere tota virtute? Hoc namque in veritate scias, quoniam Christiani isti Christi filii vocati sunt, et per prophetarum ora filii adoptionis ac promissionis, et per Apostolum, *hæredes Dei, cohæredes autem Christi* (*Rom.* VIII, 17). Quibus Christus hæreditates eis repromissas jam donavit, dicendo: « A solis ortu usque ad occasum, vel in occidentem, erunt termini vestri, ita quod nemo audax stabit contra vos. » Et quis potest his dictis contradicere, vel obstare? Certe si hoc bellum contra illos inceperis, maximum erit tibi damnum et dedecus, et multos milites tuos perdidideris, et universa spolia quæ apud te habes amiseris, et in nimia fuga eveneris. Tu autem in hoc bello non morieris modo, sed omnia habentia in hoc perdidideris prælio. Propterea dico tibi, non morieris modo, quia eorum Deus non statim judicat offendentem se exserta ira, sed quando vult eum punit manifesta vindicta, timeoque ne te judicet pœnali tristitia, et tibi dico modo, quia in hoc anno morieris. » Curbalan autem valde dolens in intimis visceribus, maternis auditis verbis respondit: « Mater charissima, quæso, quis tibi dixit ista de Christiana gente, quod Deus eorum tantum amet eos, et quod ipse pugnandi virtutem in se retinet maximam, et quod illi Christiani vincent nos in Antiocheno prælio, et quod ipsi erunt nostra capturi in prælio isto spolia, et nos persequentur immensa victoria, et quod in hoc anno ero moriturus morte subitanea? » Tunc respondit ei mater, dicens et dolens: « Fili, plus quam centum annorum tempora sunt, quod inventum est in vestra pagina, et in omnium gentilium voluminibus, quoniam gens Christiana foret super nos venienda, et nos ubique vincenda, et super paganos regnatura, et nostra gens illis ubique erit subdita. Sed ignoro amodo an retro erit venienda. Et ego dolens itaque non desivi sequi te in Aleph civitate pulcherrima, in qua speculando atque ingeniose rimando, respexi cœlorum astra, atque ingeniando sagaciter, ac mente sedula scrutando cœlorum planetas, ac in duodecim

A quam aliis quotidie ministrat illis. Nam Deus illorum, Omnipotens est ejus nomen, qui fecit cœlum et terram, et fundavit maria, et universa quæ in eis sunt; cujus sedes in cœlo est, parata in æternum, cujus potestas ubique est metuenda. » Dixitque illi filius: « Si ita est causa, cum eis præliari non desinam. » Audiens itaque mater ejus quod nullo modo acquiesceret consiliis suis, vehementer dolens recessit retrorsum in Aleph civitate, deferens secum cuncta spolia quæ conducere potuit.

B Tertia vero die armavit se Curbalan, et maxima pars Turcorum cum eo, veneruntque ad civitatem ex illa parte in qua castrum erat. Nostri autem putantes resistere, nolentes volentesque intraverunt civitatem; quibus fuit tam mirabiliter arcta et angusta porta quod illic fuerunt multi mortui oppressione aliorum. Interea alii pugnabant extra civitatem, alii intus in quinta feria per totam diem usque ad vesperam. In sexta feria similiter præliati sunt per totum diem, occideruntque ex nostris multos. In illa die fuit sauciatus quidam probatissimus miles, videlicet Arveus Tudebodus, quem detulerunt socii ejus usque deorsum in civitatem; ibique fuit vivus usque in Sabbato, et inter nonam et sextam horam migravit a sæculo, vivens in Christo. Cujus corpus sepelivit Petrus quidam sacerdos frater ejus ante portam occidentalem beati Petri apostoli, habens maximum timorem sicut caput amittendi, et omnes alii qui in civitate erant. Omnes legentes et audientes deprecamur, ut dent eleemosynas et orationes, et dicant pro anima ejus, et pro omnium defunctorum, qui in Hierosolymitana via mortui fuerunt. Alia die Guillelmus de Grentamasnil, et Albericus frater ejus, Ivoque de Grentamasnil, et Guillelmus de Bernonvilla, Guido Trosselus, et Guillelmus filius Richardi, et Lambertus Pauper: isti omnes timore perterriti de hesterno bello, quod perduraverat usque ad vesperam, nocte latenter dimiserunt se per murum, et fugientes pede contra mare, ita quod neque in manibus neque in pedibus aliquid remansit nisi solummodo ossa sua. Multique alii fugerunt cum illis, quos nominare nescio. Venientes igitur ad naves, quæ erant ad portum Sancti Simeonis, dixerunt nautis: « Quid hic miseri statis? Omnes enim mortui sunt, et nos mortem pene evasimus, quia exercitus Turcorum undique obsedit nos in civitate. » At illi audientes talia, stabant stupefacti et timore perterriti, et concurrerunt in naves, et miserunt se in mare. Deinde supervenientibus Turcis, quos invenerunt occiderunt, et naves quæ in alveo fluminis erant remansæ, combusserunt igne, et apprehenderunt spolia eorum. Nos denique qui remansimus, nequivimus ferre pondus, neque arma illorum qui erant in castrum, fecimusque murum inter nos et illos qui vigilabant die et nocte. Interdum tanta oppressionem fuimus oppressi, quatenus equos et asinos manducaremus. Alia parte fuimus in maximo terrore Turcorum, ita quod multi majorum nostrorum volebant fugere nocte, sicut alii fecerunt.

Quadam vero die stantibus nostris majoribus in montanea sursum ante castellum, tristibus ac dolentibus, nescientibus quid debuissent facere, venit quidam sacerdos, cui nomen Stephanus, ad eos, et dixit eis : « Seniores, si vobis placet, audite rem aliquam quam ego vidi. Dum in hac nocte jacerem in ecclesia Sanctæ Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi, apparuit mihi Salvator mundi cum sua genitrice Maria et beato Petro apostolorum principe, stetitque ante me Dominus, et dixit mihi : Stephane, agnoscis me? » Cui ego respondi : « Te ego alio modo non agnosco, nisi quia crucem in capite tuo cerno, sicut Salvatori nostro. » Dominusque dixit mihi : « Ego sum. » Tunc statim cecidi ad pedes ejus lacrymando, rogans humiliter ut subveniret nobis in oppressione illius execratæ gentis quæ tenebat nos inclusos in civitate. Responditque mihi Dominus : « Bene adjuvi vos, et bene adjuvabo. Ego vero permisi vos habere Nicæam civitatem, et omnia devinceas bella, ego conduxì vos usque huc, condolui vestræ miseriæ quam passi fuistis in Antiochiæ obsidione. Et modo in opportuno auxilio ad maximum succursum misi vos sanos et incolumes intra civitatem. Sed multum pravam rem facientes multi Christiani, eo quod jacent cum paganis mulieribus, unde immensus fetor ascendit in cælum. » Tunc alma virgo Maria et beatus Petrus apostolus ceciderunt ante pedes ejus, rogantes et deprecantes, ut suum in hac angustia manentem adjuvet populum, dicentes : « Domine, per multa tempora tenuit paganorum gens Ecclesias nostras, in quibus multa et ineffabilia mala faciebant. Modo vero Christiani expulsis inimicis, tui angeli lætantur in cœlis. » Et iterum dixit mihi Dominus : « Stephane, vade, et die populo meo ut revertatur ad me, et ego revertar ad illum : et infra quinque dies mittam ei magnum adjutorium, et quotidie decantet, *Congregati sunt*, etc., cum versu. Et accipiant pœnitentias, et nudis pedibus faciant processiones per ecclesias, et pauperibus dent eleemosynas, et faciant missas presbyteris celebrare, et sint communicati corpore et sanguine Christi. Et sic incipiant bellum, et ego mittam eis adjutorium beatum Georgium, et Theodorum, et Demetrium, et peregrinos qui ista via mortui fuerunt Hierosolymitana. » Ista mihi dixit Dominus. Et omnes seniores, si hoc non creditis verum esse, sinite me modo in majorem turrin scandere, mittamque me deorsum ; si fuero salvus et incolumis, credatis hoc esse verum. Si autem ullam læsionem fuero passus, decollate me, et in ignem projicite. Tunc Podiensis episcopus jussit afferri Evangelia et crucem, et fecit jurare illud esse verum. Postea consiliati sunt omnes nostri majores in illa hora, ut jurassent quod nullus illorum fugeret de civitate, quandiu vivi fuissent, neque per mortem, neque per vitam. Primus dicitur jurasse Boamundus, deinde comes Sancti Ægidii, et Robertus Northmannus, et dux Godefridus, et Robertus comes Flandriæ, et alii seniores. Tancredus juravit tali modo, ac pro-

misit, quandiu secum quædraginta milites haberet, quod non solum ex illa civitate. sed etiam ab Hierosolymitano itinere non esset reversurus. Unde nimis exsultavit omnis Christianus exercitus. Erat autem ibi quidam peregrinus de exercitu nostro, Petrus Bartholomæus nomine, cui apparuit sanctus Andreas apostolus, antequam civitatem intraremus, dicens : « Quid agis, bone vir? » Cui ille respondit : « Tu quis es? » Dixit ei apostolus : « Ego sum Andreas apostolus. Noscas, fili, quia dum villam intraveris, vade ad ecclesiam beati Petri apostoli, ibique invenies lanceam Salvatoris nostri Jesu Christi, ex qua dum in crucis penderet patibulo vulneratus fuit. » Hæc omnia dicente apostolo, continuo recessit. Ipse autem timens revelare consilium apostoli, noluit indicare nostris hominibus, scilicet peregrinis. Estimabant autem se visum videre. Alia quoque vice apparuit sanctus Andreas, dicens ei : « Quare non dixisti peregrinis quod tibi præcepi? » Et dixit ad eum : « Domine, quis hoc crediderit? » In illa vero hora accepit eum sanctus Andreas, et portavit eum in civitate usque ad locum, ubi lancea erat recondita in terra. Eo vidente, abstraxit sanctus Andreas apostolus lanceam de terra, et misit in manibus, dicens : « Hæc est lancea Domini nostri Jesu Christi, quam misi hic, et frater meus apostolus Petrus. » Eo vidente, misit eam ibidem, et dixit Petro postea : « Revertere ad exercitum. » Cui ille respondit : « Domine, quomodo possum ire? Jam Turci sunt super muros civitatis, qui postquam audierint me, illico occident me. » Cui respondit apostolus : « Vade, ne timeas. » Tunc Petrus exire cœpit de civitate videntibus cunctis Turcis, nihilque ei dixerunt. Turci namque, qui erant in castello seorsum, tam mirabiliter coangustabant nostros quod quadam die incluserunt tres milites ex nostris in quadam turre quæ erat ante eorum castrum. Exierunt namque gentiles, et irruerunt super illos tam acriter quod illi nequibant sufferre virtutem eorum. Duo vero ex eis exierunt de turri vulnerati, et tertius viriliter per totam diem defendebat se de Turcorum invasione ita prudentissime, quod in illa die Turcos straverit super aditum muri cum cæsa hasta. Tres hastas detruncaverunt illi die illa in manibus suis. Erat autem nomen ejus Hugo lo Forsennet, de exercitu Goffredi de Monte-sca-bioso.

Hic jussit Boamundus igne civitatem accendere.

Videntes autem Boamundus et Tancredus, quod nullatenus potuissent conducere gentem sursum in montanea ante castrum ad bellum, sed erant inclusi in domibus, timentes alii fame, alii timore Turcorum, nimis irati fuerunt. Jussit itaque Boamundus confestim mittere ignem in civitatem, in illa parte in qua erat Cassiani Ammiralii palatium. Videntes vero illi qui erant in civitate ignem ardere, et intantum surgere, dimiserunt domos, et simul cum spoliis fugiebant in montaneam, alii ante castrum, alii ante portam comitis Sancti Ægidii, alii ante

portam ducis Godefridi, et sic unusquisque ad suam gentem. Tunc Boamundus contristatus est valde, timens quod ecclesia Sancti Petri, et ecclesia sanctæ Mariæ arderent, quia ignis perduravit a tertia usque ad mediam noctem. Tamen fuerunt crematæ tam ecclesiæ quam domus, duo millia. Veniente autem media nocte, cessavit ventus et cecidit ignis. Itaque Turci habitantes in castello, intra civitatem bellabant nobiscum die ac nocte, quod nihil aliud disseparabat nos nisi arma. Aliquando exiebant cum aliis quatuor Ammiralii qui erant omnes cooperti auro, et equi eorum similiter usque ad juncturam genuum. Qui Ammiralii conducebant eos. Videntes hoc nostri, quod non potuissent diu pati, quoniam qui habebat panem non licebat manducare, et qui habebat aquam non licebat bibere. Tunc nostri fecerunt murum inter nos et montaneam, et ædificaverunt quasi castellum et machinas, ut securi fuissent. Alia vero pars Turcorum hospitata fuit circa civitatem in una valle ex alia parte. Nocte quoque veniente venit ignis de cælo, qui apparuit ab occidente, et cecidit intra Turcorum exercitus. Unde multum mirati sunt Turci et nostri. Mane autem facto tremefacti Turci fuerunt, et fugiebant huc et illuc propter ignis timorem. Tamen obsederunt nos ita circa civitatem quod nullus nostrorum audebat exire civitatem aut intrare, nisi nocte furtim. Ita vero eramus oppressi, et ab illis paganis ita obsessi, et sanctæ Christianitatis inimicis, qui fuerunt numero trecenti sexaginta quinque millia, excepto Ammiralio Hierosolymitano, qui fuit cum eis cum sua gente. Rex quoque venit similiter de Aleph civitate. Isti vero profani inimici Dei ita tenebant nos inclusos in civitatem Antiochiæ, quod multi mortui fuerunt fame, quoniam parvus panis vendebatur uno bysantio aureo. De vino non loquar, ut quem grassem, id est non vinum. Unam gallinam xv solidos, unum ovum duobus solidis, unam nucem uno denario, tres favas vel quatuor unum denarium, parvam capream lx solidos et ix denarios, et linguam unius cameli, quæ est parva, iv solid. Carnem equorum et asinorum manducabant et vendebant. Folia ficu, vitis, et arborum, coquebant in aqua, et manducabant. Alii coria equorum et asinorum, et camelorum et boum, sive bufalorum, sicca sex annos vel

Hic recessit comes Stephanus cum suo exercitu.

Imprudens itaque Stephanus Carnotensis comes, qui erat caput nostrum, quem omnes majores nostri elegerant, ut esset nostrorum ductor, maxima se fingens deprimi infirmitate, priusquam Antiochia foret capta, turpiter recessit in aliud castrum, quod vocatur Alexandreta. Nos itaque quotidie præstola-

A bamur adventum ejus, quatenus subveniret nobis in adiutorio, qui eramus inclusi in civitatem salutifero carentes auxilio. At ille postquam audivit gentem Turcorum circumcingentem atque obsidentem nos in civitatem, ascendit super proximam montaneam quæ imminabat omnes moates qui erant in circuitu ejus, quæ stabat prope Antiochiam. Vidensque innumerabilia tentoria, vehementer perterritus recessit. Hoc itaque nimio correptus timore, repente cum suo exercitu turpiter fugivit cum magna festinatione. Veniensque ad suum castrum, exspoliavit eum, et celeri cursu retro imprudenter iter revertitur.

Hic recessit Alexius imperator timore Turcorum, et Guido planxit plango magno Boamundum fratrem ejus.

B Postquam venit obviam imperatori ad Philemiam, accessit ad eum secrete, et scorsum vocavit eum, dicens: « Scias revera quoniam Antiochia capta est, et castrum minime adhuc captum est, nostrique in gravi oppressione obsessi sunt, et ut puto a manibus Turcorum jam interfecti sunt. Revertere ergo retro quam citius potes, ut et ipsi non inveniant te, et gentem quam ducis. » Tunc imperator timore perterritus clam vocavit Guidonem fratrem Boamundi, omnesque alios, et dixit eis: « Seniores, quid facturi erimus? Ecce omnes nostri districta obsessione impediti sunt, et forsitan in hac hora omnes a Turcorum manibus occisi sunt aut in captivitate ducti, sicut iste infelix comes imprudenter fugiens parrat. Si vero vultis, revertamur retro celeri cursu, ut et nos non moriamur repentina morte, quemadmodum et illi mortui sunt. » Cumque Guido honestissimus miles hæc talia audisset fallacia, statim cum aliis omnibus cœpit plorare, et ululare vehementissimo planctu, et una voce dicebant: « O Deus verus, trinus, et unus, quamobrem hæc fieri permisisti? Cur populum sequentem te in manibus inimicorum incidere permisisti? et viam tui itineris, tuique sancti sepulcri liberantem tam cito mori concessisti? Profecto, si hoc verum est, quod nos ab istis nequissimis audivimus, nobis referentibus, nos et alii Christiani derelinquemus te, nec te amplius rememorabimur, et unus ex nobis non audebit ulterius nomen tuum invocare. » Et fuit hic sermo mœstissimus valde in tota militia, ita quod nullus nostrorum audebat, neque archiepiscopus, neque episcopus, neque abbas, neque presbyter, neque clericus, neque quisque laicus Christi invocare nomen per plures dies. Nemo poterat consolari Guidonem plorantem, et plaudentem manibus, suosque frangentem digitos, et dicentem: « Heu me! Boamunde, honor et decus totius mundi, quem universus orbis timebat, atque amabat. Heu me tristem! non merui dolens tuam videre honestissiman speciem, qui nullam magis rem videre desiderabam. Quis mihi det ut ego moriar pro te, dulcissime amice et domine? Cur ex utero matris exiens meæ, non statim mortuus fui? Cur ad hanc

lugubrem diem perveni? Cur non necatus fui in mare? Cur ex equo non cecidi fracto collo, recipiens repentinum interitum? Utinam tecum recepissem felix martyrium, et cernerem te recepisse gloriosissimum finem! » Cumque omnes occurrissent ad eum, et consolarentur eum, ut jam finem daret planctui, reversus est in se, et dixit: « Forsitan creditis huic semicano imprudenti militi? Nunquam vere audivi de militia aliqua loqui, quam isdem fecisset. Sed turpiter et inhoneste recedit, sicut nequissimus et infelix, et quidquid miser nuntiat, sciat per omnia falsum esse. » Interea jussit imperator suis hominibus, dicens: « Ite, et conducite omnes homines istius terræ in Burgariam, et explore, et devastate universa loca, ne cum venerint Turci aliquid possint hic reperire. » Volentes nolentesque nostri reversi sunt retrorsum, dolentes et mœrentes amarissime usque ad mortem. Fueruntque mortui multi ex peregrinis, qui erant languentes in nimia ægritudine. Quique fortiter non prævalebant militiam sequi, remanebant morientes in via, et omnes alii reversi sunt Constantinopolim.

Quomodo fuit lancea Domini Jesu Christi inventa primum.

Igitur nos infra civitatem detenti, venit Petrus Bartholomæus ad comitem Sancti Ægidii, et dixit ei ut pergeret ad ecclesiam Sancti Petri, ubi erat lancea recondita. Ille audiens hæc, cum magna lætitia venit ad ecclesiam. Et ille Petrus ostendit ei locum ante januas chori in dextera parte. Et sederunt ibi tredecim homines de mane usque ad vesperam. Facta autem nimis profunda fovea, ipse Petrus invenit lanceam Jesu Christi, sicut beatus ei Andreas indicaverat, quarto decimo die intrante Junio. Et acceperunt illam cum magno gaudio, *Te Deum laudamus* psallentes, detulerunt laudantes ad altare; unde maxima lætitia in tota urbe fuit. Hæc audiens exercitus Francorum, cum magno gaudio ad ecclesiam Sancti Petri venerunt, videre lanceam: et similiter Græci, et Armenii, et Suriani, cantantes *Kyrie eleison*, et dicentes: *Kûlo Franci..... Christo*: hoc est, boni sunt Franci, qui habent lanceam Christi.

Hic miserunt Christiani nuntios ad Corbalan.

Postea fecerunt omnes consilium, quomodo bellum inciperent cum Turcis. Sed primitus laudaverunt omnes, quod misissent Corbalan, et aliis inimicis Dei Turcis, qui diceret eis: « Quare introistis in terram Christianorum? » Et miserunt Petrum Eremitam, et Arluinum drogamundum, dicentes eis, et interrogantes eos: « Cur audacter et superbissime intravere in Christianorum terram. » Qui venientes dixerunt ad eos: « Sciat per omnia falsum esse. » Interea jussit imperator suis hominibus, dicens: « Ite, et conducite omnes homines istius terræ in Burgariam, et explore, et devastate universa loca, ne cum venerint Turci aliquid possint hic reperire. » Volentes nolentesque nostri reversi sunt retrorsum, dolentes et mœrentes amarissime usque ad mortem. Fueruntque mortui multi ex peregrinis, qui erant languentes in nimia ægritudine. Quique fortiter non prævalebant militiam sequi, remanebant morientes in via, et omnes alii reversi sunt Constantinopolim.

A terra Dei et Christianorum, quam beatus Petrus apostolus jamdudum prædicavit, et ad Christi culturam revocavit, et inde primus episcopus electus fuit. Quod si feceritis, permittunt vobiscum deducere omnia vestra, scilicet equos, et mulos, et asinos, et camelos, oves quoque et boves, et omnia alia ornamenta. » Tunc Corbalan princeps militiæ Soldani Persiæ, cum omnibus Amiralibus, pleni tumida superbia, feroci responderunt sermone: « Quoniam quippe Deum vestrum et vestram Christianitatem nec optamus, nec volumus, vosque cum illis omnino respuentes, huc usque jam venimus, eo quod valde miramur quamobrem majores et seniores, sive minores vestri, quam vos memoratis terram, quam abstulimus prope maxima virtute effeminatis gentibus, et illi dicant esse suam. Vultis ergo scire, quid vobis dicemus? Revertimini quantocius, et dicite vestris senioribus, quia si per omnia efficiuntur Turci, et Deum vestrum, quem vos inclini colitis, abnegare voluerint, nos illis hanc et satis plus dabimus terram, et civitates, et castella, et uxores, et maximas hæreditates; adhuc autem quod nemo vestrorum remanebit pedes, sed erunt omnes milites, sicut et nos sumus, et habebimus eos semper in magna amicitia. Sin autem, sciant se per omnia capitalem subire sententiam, aut deduci in vinculis Corosanum in captivitate perpetua, et servient nobis nostrisque infantibus per sempiterna tempora. »

Incipit bellum.

C Nuntii itaque nostri frequenter reversi sunt ad Francos Christianos, referentes hæc omnia, et quemadmodum respondit eis gens hæc crudelissima. Interea exercitus noster in utraque tremefactus parte ignorabat quid facere debuisset. In una enim coangustabat eos cruciabilis fames, in altera constringebat eos Turcorum timor. Tamen fecerunt, sicut mandavit eis Dominus Jesus Christus per sacerdotem Stephanum, triduana jejunia, et de peccatis sunt confessi, et processiones fecerunt de una ecclesia in aliam, atque absoluti, et fideliter corpore et sanguine Christi communicati sunt, et dederunt eleemosynam pauperibus, et fecerunt cantare missas. Deinde fecerunt sex acies intra civitatem. In prima fuit Hugo Magnus cum Francigenis, et Flandrensi comite Rotberto; in secunda quippe, dux Godofridus cum suo exercitu; in tertia, fuit Rotbertus Northmannus cum suis hominibus; in quarta, fuit Ademarum Podiensis episcopus, portans secum lanceam Salvatoris nostri Jesu Christi cum sua gente, et cum exercitu Raimundi comitis Sancti Ægidii, qui remansit sursum ad castellum custodiendum in montaneam, pro timore Turcorum, ne descenderent in civitatem; in quinta, fuit Tancredus marchisi filius, et Gastos de Bearn cum sua gente, et cum gente Pictaviensis comitis; in sexta, fuit Boamundus cum suo exercitu. Episcopi quoque nostri, et presbyteri, et clerici, et monachi sacris vestibus induti, cum illis de civitate exierunt, in manibus suis cruces deferentes, orantes

et deprecantes Dominum, ut illos salvos faceret, et illos custodiret, et eriperet ab omni periculo, et ab omni malo. Alii stabant super murum civitatis portæ, tenentes sacras cruces in manibus suis, signando et benedicendo illos. Illi itaque ordinati, atque signo crucis protecti, sic cœperunt exire extra civitatem, per portam quæ est ante Machomariam. Postquam Curbalan vidit Francorum acies tam pulchre ordinatas exisse unam post aliam, dixit: « Sinite modo omnes exire, ut melius capiamus capita eorum. » Imprimis exierunt pedones Hugonis Magni, et comitis Flandrensis Rotberti, ac deinde una quæque pars per suum ordinem. Postquam fuerunt foras de civitate, vidit Curbalan insignem Francorum gentem, ac valde timuit. Mox mandavit suo Amiralio, qui omnia habebat in sua custodia ad tentoria, ut si ille videret ignem accensum in capite hostis, protinus præconiare fecisset suum exercitum, et redisset retro, sciens Turcos amisisse campum. Continuo Curbalan cœpit paulatim redire retro contra montaneam, nostrique paulatim persequabantur eos. Denique divisi sunt Turci; una pars ivit contra mare, et alii steterunt illic, putantes nostros includere inter illos. Videntes hoc nostri, fecerunt septimam aciem ex acie ducis Godefridi, et comitis de Northmannia, et caput illius fuit comes Rainaldus. Hanc miserunt obviam Turcis, qui veniebant e mare. Turci autem præliati sunt cum illis, et sagittando multos occiderunt ex nostris. Aliæ autem turmæ nostræ ordinaverunt se a flumine usque ad montaneam, quod distat per duo milliaria.

Hic venerunt S. Georgius, S. Theodorus, S. Demetrius, in adiutorium Christianis.

Cœperunt namque turmæ Turcorum ex utraque parte exire, nostrosque undique circumcingebant, jaculando, et sagittando, et vulnerando. Exierunt quoque de montaneis innumerabiles exercitus, qui ducebant equos albos, quorum vexilla omnia alba erant. Videntes itaque nostri hunc exercitum, ignorabant qui essent, donec cognoverunt esse adiutorium Christi, sicut mandavit illis per Stephanum sacerdotem. Quorum ductores fuerunt sanctus Georgius, et beatus Theodorus, et sanctus Demetrius. Hæc verba credenda sunt, quia plures ex nostris viderunt hoc. Illi autem Turci, qui stabant in parte maris, videntes quod non potuissent sufferre amplius, miserunt ignem in herbam, ut videntes illi qui erant ad tentoria inciperent fugam. At illi cognoscentes illud signum, arripuerunt omnia honorabilia ornamenta, et spolia et fugerunt. Nostri vero paulatim militabant, ubi maxima virtus eorum erat, scilicet ad eorum tentoria. Dux Godefridus, et Flandrensis comes Rotbertus, et Hugo Magnus, equitabant juxta aquam, ubi maxima virtus illorum erat. Isti primitus signo crucis muniti, unanimiter invaserunt illos. Exclamaverunt Turci et alii pagani diabolicos sonos in extranea lingua, et ceperunt fugam. Nostri itaque invocantes unum et vivum Deum, equitaverunt contra illos, et sic in nomine Jesu Christi

et sancti sepulcri incœperunt bellum, et Deo adjuvante devicerunt illos. Turci namque tremefacti arripuerunt fugam, nostrique illos persecuti sunt juxta eorum tentoria. Magis minus Christi amaverunt illos persequi quam ulla spolia acquirere. Et persecuti sunt eos usque ad Pontem-Ferream, ac deinde usque ad Tancredi castellum. Illi vero dimiserunt ibi papiliones suos, aurum et argentum, et ornamenta multa, oves et boves, equos et mulos, et asinos, et camelos, frumentum, vinum, et farinam, et alia multa quæ nobis necessaria erant. Hermenii et Suriani, qui habitabant in illis partibus, audientes Turcos superatos esse, cucurrerunt ad montaneam obviam illis, et quantos invenerunt ex illis occiderunt. Nostri autem reversi sunt cum magno gaudio, laudantes et benedicentes Deum, qui dedit victoriam populo suo. Ammiralius itaque, qui castellum custodiebat, videns Curbalan et omnes alios paganos fugientes e campo, nimis iratus fuit, et maximum timorem in corde suo habuit. Statim cum magna festinatione cœpit petere Francorum vexilla. Comes Sancti Ægidii, qui in montanea ante castellum astabat, jussit ei portare vexillum. Ille autem accepit illud cum gaudio, et diligenter misit illud in majorem turrim.

Hic reddidit se Ammiralius Boamundo, qui custodiebat castellum, et accepit baptismum.

Postea petiit vexillum Boamundi, qui post factum bellum dedit ei vexillum. Accepit quoque Ammiralius illud cum maximo gaudio et lætitia, et concordatus fuit cum Boamundo, quod illi pagani, qui Christiani voluissent fieri, fuissent cum eo, qui voluissent ire Corosanum, quod ille sanos absque ulla læsione abire permisisset. Annuit Boamundus quicquid Ammiralius postulavit, et misit suos homines continuo in castellum. Non post multos dies baptizatus fuit Ammiralius cum illis qui Christum cognoscere voluerunt. Illos, qui suas noluerunt dimittere leges, fecit conducere Boamundus usque in Sarracenorum terram. Hoc fuit bellum factum quarto Kal. Jul. in vigilia Apostolorum Petri et Pauli, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæculorum sæcula, amen. Et cum essent omnes inimici Dei devicti (Deo vero et summo atque sancto sepulcro dignas referimus laudes) huc et illic fugientes, alii semivivi, alii vulnerati, in vallibus et nemoribus, et in arvis et in viis cadebant mortui. Quoniam Græci, Hermenii, et Suriani, scientes eos devictos fuisse in bello, insidiabantur eos in arcta loca, vulnerando et occidendo. Nostri autem peregrini reversi sunt in civitatem, gaudentes et exultantes cum maximo atque felici triumpho de inimicis Dei et sanctæ Christianitatis. Deinde congregati omnes nostri seniores, et in ecclesia S. Petri fecerunt consilium, quemadmodum hunc feliciter valeant regere et conducere populum, usque dum sancti sepulcri viam incipere potuissent, pro quo fideliter multa passi fuerunt necessaria. Inventum fuit igitur in consilio, quoniam in illo tempore

non poterant introire terram Sarracenorum, eo quod A valde in æstivo tempore arida et inaquosa est. Per hanc vero viam non audebant transire, neque Christi populum ducere, regere et conducere. Tamen acceperunt ad Kal. Novemb. terminum, videlicet ad Omnium Sanctorum solemnitate, quod in illo die essent omnes undique congregati in Antiochia, et sic cum maximo gaudio inciperent viam sancti sepulcri. Omnes namque pariter laudaverunt consilium hoc, quod et honestum erat ad faciendum. Postea seniores nostri unusquisque profectus est in terram suam, videlicet in civitates et in castella, usque dum appropinquasset ille terminus. Feeceruntque omnes seniores præconari per urbem universam, ut si quis egens esset illic, qui auro vel argento aliquantulum caret, et conventionem cum illis recipere voluisset, B non pigraretur fideliter remanere, quia ipsi quod conventum esset libenti animo darent. Erat autem ibi quidam miles de exercitu Raimundi comitis Sancti Ægidii, cui nomen Raimundus Piletus erat. Hic quoque miles multos retinuit secum milites et clientes. Egressus ergo est cum eis de civitate, et in Sarracenorum terram introivit, videlicet ultra duas civitates paganorum : et pervenit ad quoddam castrum, cui nomen erat Talemanite. Quod castrum illius habitatores, scilicet Suriani, reddiderunt ei.

Hic superatur Raimundus Piletus.

Cumque morati fuissent ibi per octo dies, nuntii venerunt ad eum, dicentes quoniam illic prope erat castrum Sarracenorum plenum gente paganorum. Ad hoc vero castrum continuo milites Christi perrexerunt, et undique invaserunt. Quod continuo ab illis captum fuit, Dei adjutorio et sancti sepulcri. C Apprehenderunt igitur omnes paganos illos. Qui Christianitatem recipere volebant et sanctum baptismum desiderabant, conservabant vivos; illos qui Christianitatem nequaquam recipere volebant, confestim capitalem eis sententiam præparabant. Reversi sunt itaque nostri cum magno gaudio ad prius castrum. Tertia vero die exierunt, et venerunt ad quamdam civitatem, cui nomen Marra, quæ illic erat prope illos. In qua erant multi Turci congregati, Arabes, et Sarraceni, et alii pagani ab Aleph civitate, et Damasco, et ab aliis castris, quæ circa illam erant. Exierunt ergo barbari contra illos ad prælium, nostrique æstimantes cum illis præliari, D statim ipsi fugere cœperunt, et iterum reversi, per totum diem cum nostris præliati sunt usque ad vesperam. Cumque nostri jam propter nimium æstum ferre tantam sitim nequivissent, quia nullus ibi fons ad illos reficiendos inveniri poterat, voluerunt ad suum castrum redire secure, sed non potuerunt. Pro illorum enim peccatis sive offensionibus, Suriani et gens minuta hinc maxima siti, hinc nimio pavore perterriti, statim cœperunt fugiendo ad suum redire

castrum. Turci autem videntes illos recedere, illico cœperunt illos cum maximo tumultu invadere. Nec mirum. Victoria enim illis ministrabat vires. Ibi cum multis aliis, qui Deo feliciter animas reddiderunt, pro cuius amore illic congregati fuerunt, quidam optimus miles Arnaldus Tudebodus interfectus fuit. Peracto itaque bello, reversi sunt nostri, qui vivi remanserunt, in suum castrum : ibique morati sunt per aliquos dies. Alii vero, qui in Antiochia civitate remanserant, maximum gaudium et lætitiā habebant, quia hoc contigisse suis ignorabant.

Hic obiit bonæ memoriæ Ademarus Podiensis episcopus.

Interea Ademarus Podiensis episcopus, Pater per omnia venerandus, ac Deo dignus, gravi invalidudine præventus est, et ex Dei voluntate migravit ab hoc sæculo, et in pace requiescens obdormivit in Domino in Abrahamæ videlicet sinu, et Isaac, et Jacob, et in sancti Petri a Vinculis solemnitate. Cujus sanctissima anima exultat cum angelis. Unde maxima angustia et tribulatio, atque immensus dolor fuit in tota militia, quia ille erat sustentator pauperum, et consilium divitum, ipseque ordinabat clericos, et prædicabat et submonebat milites, dicens : « Quoniam ex vobis nemo salvus fieri potest, nisi honorificet pauperes clericos : vosque non potestis salvari sine illis, et illi sine vobis vivere nequeunt. Oportet ergo, ut ipsi quotidiana oratione Deum pro vestris delictis deprecetur, quem vos offenditis in multis, quod nunquam fieri debuerat. Vobisque oportet illos regere et nutrire, quia illi nesciunt perquirere, neque invenire, sicut vos scitis. Ego rogo vos, ut pro Dei amore eos diligatis, et in quantum potestis eos sustineatis. »

Quomodo capta est Albara civitas.

Non post multum vero temporis Raimundus venerabilis comes Sancti Ægidii in Sarracenorum terram introivit, et pervenit ad quamdam civitatem, quæ vocatur Albara ; quam invasit una cum suo exercitu, eamque Dei voluntate apprehendit, et occidit omnes Sarracenos, scilicet masculos et feminas, majores et minores, quos ibi reperire potuit. Quam postquam suo continuo recepit imperio, ad Christi revocavit fidem ; cœpitque inquirere consilium suis sapientissimis viris, ut episcopum in hac civitate devotissime eligeret, qui illam ad Dei cultum fideliter converteret, et de domo diabolica templum Deo vivo et vero, et oraculo puro corde sanctorum coasecraret. Postea elegit quemdam clericum, quem in Antiochia civitate duxit ad consecrandum, qui postea tenebat consilia in loco Ademari Podiensis episcopi.

INCIPIT LIBER QUINTUS.

De itinere Hierusalem.

Anno millesimo nonagesimo octavo, appropinquante termino, videlicet Omnium Sanctorum festiuitate, regressi sunt nostri seniores in civitatem Antiochiæ, excepto Boamundo, qui erat in Romanicæ partibus gravi infirmitate correptus. Ideo ad eundem terminum venire non licuit. Cum vero illud tempus advenit in quo militari potuit, continuo civitati Antiochiæ, in qua erant alii congregati, cito advenit. Deinde omnes seniores congregati in simul, cœperunt inquirere qualiter sancti sepulcri iter valeant peragere, dicentés : « quoniam bonum et optimum tempus est. Quid moramini amplius ? » Sed Boamundus quotidie conventionem quærebat, quam omnes alii seniores habuerunt, videlicet in reddenda civitate. Magisque querebatur de Raimundo Sancti Ægidii comite, eo quod ad nullam conventionem tenere erga Boamundum se volebat, quia timebat se perjurare contra imperatorem. Tamen sæpe fuerunt ad justum iudicium faciendum unus erga alterum in Sancti Petri ecclesia congregati, Boamundus, et Raimundus Sancti Ægidii et dux Godefridus, et Rotbertus Northmannus, et alii seniores et minores, ut eos concordarent. Boamundus vero recitabat suam conventionem omnibus audientibus, et comes Sancti Ægidii suam. Verba narrabat et iusjurandum quod imperatori fecerat pro Boamundi consilio. Episcopi vero et dux Godefridus, et Flandrensis comes Rotbertus, et Rotbertus comes Northmanniæ, et Eustachius comes, et alii seniores divisi sunt ab aliis, et intraverunt in cathedram S. Petri. Cathedra erat, ut in illa ecclesia discernent inter utrumque. Sed illi timentes ne sancti sepulcri via remaneret, noluerunt aperte iudicium dicere. Quod cum vidit Raimundus comes Sancti Ægidii, dixit : « Priusquam via sancti sepulcri remaneat, si Boamundus vobiscum venire voluerit, quidquid episcopi, et Godefredus, et Rotbertus Northmannus, et Rotbertus Flandrensis comes, et alii seniores laudaverint, ego libenti animo perficiam, salva fidelitate imperatoris. » Quod laudavit Boamundus et annuit, et ita promiserunt ambo in manibus episcoporum, videntibus peregrinis sancti sepulcri. Deinde accepit Boamundus cum suis hominibus consilium, quomodo muniret castrum de alta montanea de bonis armis et de victu, qui non deficeret longo tempore. Et Raimundus Sancti Ægidii similiter munivit palatium Cassiani Ammiralii, et turrinam quæ est super portam pontis, quæ est ex parte portus Sancti Simeonis.

De situ Antiochiæ.

De civitate vero pauca loquenda sunt. Hæc quoque civitas valde est magna, et pulchra, et honorabilis, quia infra muros ejus sunt quatuor montanæ maximæ et nimis altæ. In altiori quoque est castel-

lum ædificatum, nimis forte et valde altum. Deorsum est civitas honorabilis atque conveniens, omnibusque ornata honoribus, quoniam in ea sunt pulcherrimæ aquæ quæ exeunt de montaneis. Mille et ducentæ ecclesiæ in ea sunt ædificatæ, tercenta et sexaginta monasteria in se habuit monachorum. Sub jugo continet patriarcha centum quinquaginta episcopos. Clauditur autem duobus muris civitas; major quoque nimis est altus, et mirabiliter latus, magnisque lapidibus compositus, in quo sunt ordinatæ quadringentæ quinquaginta turres, modisque omnibus est civitas formosa. Ab oriente clauditur quatuor magnis montaneis, ab occidente secus muros civitatis fluit quoddam flumen magnum cui nomen est Pharphar. Et ideo quod est tam bona et tam pulchra, noluerunt stulte dimittere regalem civitatem Antiochiam, quæ tantæ auctoritatis fuit, quod eam prius septuaginta et quinque reges constituerunt quorum nomina sunt hæc : Murgulandus, Elirandons, Lamulafres, Rademons, Elias, Brumandus, Margorias, Pharaon, Brumandus, Brelion, Laidus, Rudandus, Judas Machabæus, Nubles, Samson, David hæreticus, Salomon, Pilatus, Herodes, Eli dius, Gaferius, Rudandus, Gaclerius, Morplurius, Fortis Castrius, Maraon, Argolas, Ordocius, Fortis Lamusteo, Alapres Amiralus, Morabilis, Orgilandus, Morabilis, Morlianus, Organdus impius de Saramania, Brajerandus, Morus Rex, Fulcher, Darandus, Ariandon, Rex Thanas, Esconius, Duras, Dormandus, Rex Vision, Sicharius, Thobias, Lintion, Malarthus, Deiramordus, Mordandus, Oralionus, Brumornel, Apparandus, Effrenion, Noirandus, Fortis Bruas, Gorgandus, Udonus impius, Tomandus, Tolandus, Delufres, Troandus, Candelos Rex, Rambulandus, Gazami, Mirmion, Oringes, Brulion, Maxdoliens, Bariandus, Barilion, Gazianus, Bronurius, Antiochus qui dux fuit aliorum, et ab eo dicitur Antiochia. Istam civitatem tenuerunt peregrini sancti sepulcri obsessam, sicuti superius audisti, per octo menses, et unum diem. Postea intus fuerunt reclusi per 26 dies a Turcis, et ab aliis paganis. Tamen adjutorio Dei et sancti sepulcri illis devictis, requieverunt peregrini cum magno gaudio et lætitia in Antiochia per quinque menses et dimidium.

Civitas Marra obsessa est a Christianis.

Postea octavo die exeunte Novembrio mense discessit Raimundus comes sancti Ægidii cum suo exercitu ab Antiochia, per unam veniens civitatem quæ vocatur Lica, et per aliam quæ vocatur Albara. Quarto die exeunte Novembrio pervenit ad civitatem quæ vocatur Marra, in qua maxima multitudo Sarracenorum erat congregata, et Turcorum, et Arabum, et plurimorum paganorum. Raimundus ergo comes cum sua gente crastina die invasit eam; sed capere non potuit, quia non venerat voluntas Dei.

Non post multum vero temporis Boamundus cum suo exercitu secutus est Raimundum, et hospitatus fuit circa civitatem in die Dominica. Secunda vero feria tam acriter invaserunt undique civitatem, quod si scalæ fuissent erectæ ad murum civitatis, in nostra potestate esset civitas, ibique percutiebant se cominus cum lanceis et ensibus. Sed tam magna fuit virtus paganorum, quod illi nihil illis nocere potuerunt, sed multa mala ibi perpessi sunt. Namque cibus deficiebat, quoniam non erant ausi alicubi ire quæsitum; tanta multitudo paganorum circumcirca habebatur.

Sanctus Andreas apparuit Petro Bartholomæo.

Quod prospiciens beatus Andreas qui non dormit, sed semper super anxios Christianos vigilat, nuntiavit Petro Bartholomæo, quatenus si Christiani pœniterent de malefactis suis, atque unus erga alium bonam haberent fidem, quod Dominus præcepit, dicens: « Diligite fratres vestros tanquam vosmetipsos, » atque redderent illam partem, quam ipse propriam retinuit, quando mundum ipsum, omnesque creaturas, quæ in eo sunt, creavit, scilicet decimam omnium rerum quæ possidentur, ipse daret illis civitatem brevi tempore, atque impleteret omnem suam voluntatem. Quam prædictam partem, videlicet decimam, jussit dividi in quatuor partibus, una quarum detur episcopo, altera sacerdotibus, alia ecclesiis, alia pauperibus. Quod postquam fuit in concilio recitatum, concesserunt omnes. Non post multam temporis fecit Raimundus Sancti Ægidii facere quoddam castrum ligneum forte, et valde altum. Quod castrum ingeniatum atque ædificatum fuit super quatuor rotas, super quod stabant plures milites, et Euvardus venator lituos fortiter sonando, et ante illum ventilabant honorabilia vexilla. Quod nimis erat pulebrum ad videndum. Subtus vero castrum erant plus quam centum milites armati, qui deduxerunt illud prope civitatis murum juxta quamdam turrim. Quod cum vidisset gens pagana, statim fecerunt plurima instrumenta cum quibus jactabant maximos lapides super castrum, ita quod pene nostros milites occiderent. Vexilla quoque, quæ sursum erant, perforabant cum sagittis, et alii lapidibus, et alii ruebant Græcos ignes super castrum, eo quod putabant illud ardere. Sed pius Deus et misericors quod arderet noluit. Crastina vero illud imminebat omnes muros civitatis et turres. Milites nostri, qui erant sursum in solario superiori, videlicet Guillelmus de Montepislerio, et alii plures, jactabant immensos lapides super Sarracenos, qui stabant super muros civitatis; ita quoque percutiebant eos super clypeos, quod clypeus et paganus caderent deorsum in civitate mortui. Et mittebant in hastis vexilla, et sic cum lanceis et hamis ferreis putabant peregrini ad se trahere illos. Milites et clientes ita magnanimiter pugnabant, presbyteri quoque et clerici sacris vestibus induti, orantes et obsecrantes Dominum Jesum Christum, ut suum defendat populum, et Christianis militibus victo-

riam præstet, suamque sanctam Christianitatem exaltet, et paganitatem destruat. Tunc Gollerius quidam de Turribus honestissimus miles primus ascendit per unam scalam in murum, quæ continuo fuit fracta multitudine illorum. Gollerius vero postquam fuit super murum, cœpit cum illis pugnare cum lancea, eos occidendo. Alii vero invenerunt aliam scalam, et festinanter ad murum erexerunt, et ascenderunt multi milites et pedites, tantique ascenderunt, quod vix illos capiebat murus. Sarraceni igitur tam robuste invaserunt illos per murum civitatis, et intus per terram sagittando, et cominus spiculando cum suis lanceis, ita quod multi ex nostris timore perterriti demiserunt se deorsum per murum. Illi prudentissimi viri, qui remanserunt in murum, sufferebant illorum persecutionem. Alii, qui sub castro erant, fodiebant deorsum muros civitatis. Videntes autem Sarraceni, qui stabant super murum quod nostri fodissent murum civitatis, statim timore perterriti inierunt fugam in civitatem. Hoc totum factum in die Sabbati, ad horam vesperi, occidente sole, undecima die intrante mense Decembri. Boamundus igitur fecit per interpretem loqui Sarracenis [majoribus, quod ipsi cum suis mulieribus et infantibus et aliis substantiis misissent se in uno palatio, quod erat supra portam; ipseque defenderet eos de mortali sententia. Intraverunt autem omnes nostri in civitatem, et quidquid beni invenire potuerunt in domibus et in foveis, hoc unusquisque ad suum continebat proprium. Facto autem die crastino, ubicunque reperiebant quemquam illorum sive masculum sive feminam, capitalem eis dabant continuo sententiam. Nullus quoque angulus civitatis deerat, in quo non jaceret Sarracenorum cadaver, vixque poterat aliquis ire per vias civitatis, nisi calcando super Sarracenorum cadavera. Boamundus vero illos, quos jusserat in palatio intrare, apprehendit, illisque abstulit omnia quæ habebant, videlicet aurum, et argentum, et alia ornamenta quæ illi habebant. Alios fecit occidere, alios fecit conduci ad vendendum Antiochiæ. Et ita multi fuerunt ex nostris, qui in civitate venerunt, quidquid eis erat necessarium ad sumendum, et multi qui nihil invenerunt ad capiendum. Postea fuit tam longa mora in civitate, quod multi fuerunt districti fame in civitate. ideo quod foras non audebant exire in terram Sarracenorum longe, prope nequiverant aliquid invenire ad capiendum. Nostri quoque pauperes peregrini cœperunt scindere corpora paganorum, eo quod in ventribus eorum inveniebant reconditos bysantios, alii quoque districti fame cædebant carnes eorum per frustra, et coquebant ad manducandum.

Hic comedebant carnes Turcorum Christiani.

Postquam vero seniores nostri hoc viderunt, fecerunt paganos tradi extra civitatem ad portas; ibi faciebant quasi montes ex eis, et postea faciebant eos ardere. Boamundus autem non valens concordari cum Raimundo Sancti Ægidii, reversus est

Antiochiæ. Raimundus quoque Sancti Ægidii non post multos dies misit suos legatos Antiochiam duci Godefrido, et Flandrensi comiti, ac Rotberto Northmanniæ, et Boamundo, quod ipsi venirent ad Rusiam civitatem, loqui cum eo. Veneruntque illuc omnes illi seniores, et concilium fecerunt, quomodo incipere potuissent viam sancti sepulcri, pro qua moti sunt, et huc usque venerunt. Sed non potuerunt Boamundum concordare cum Raimundo comite, nisi redderet ei Antiochiam. Sed Raimundus facere noluit, pro fiducia quam fecerat Alexio imperatori. Idcoque dux et alii comites reversi sunt Antiochiæ. Raimundus quoque Christi athleta reversus est ad Marram civitatem, ubi erant peregrini sancti sepulcri, et misit suos homines Antiochiæ, ut ipsi munirent atque custodirent palatium Cassiani Amiralii, quod habebat in sua potestate, et turrem quæ est super portam pontis contra Machomariam. In ista civitate quoque fuit mortuus sapiens Oriensis episcopus, ibique morati sunt peregrini per unum mensem et quatuor dies. Boamundus cupiens habere civitatem Antiochiæ sua virtute, omnes homines Raimundi Sancti Ægidii sua virtute eiecit. Quod Raimundus cum audisset Christi athleta, parvipendit, et sicuti servus Domini nostri Jesu Christi incepit viam sancti sepulcri, et exivit nudis pedibus de civitate tertio decimo die intrante Januario, et pervenit ad castrum Capharda, quod distat per octo milliaria, ibique moratus est per tres dies. Illic adjunxit se Rotbertus Northmanniæ cum eo. Rex autem Cæsareæ multoties miserat suos milites et nuntios Raimundo Sancti Ægidii ad Marram civitatem et Capharda, quod cum eo cupiebat concordari, et suus amicus effici, et de suo censu ei dare volebat quantum libet, nimisque cupiebat Christianos diligere, et fiduciam ei volebat facere, quod quantum pertinebat ad suum regnum securi fuissent sine ullo pavore, et promittebat se dare mercatum de equis et corporalibus alimentis. Exierunt autem peregrini, et venerunt hospitari supra flumen, quod dicitur Pharphar, juxta Cæsaream. Rex autem, postquam vidit Francorum exercitum tam prope civitatem hospitari, nimis in suo animo condoluit, et misit mercatum devetari, nisi a civitate discederent. Crastino vero misit cum illis Turcos, qui eis monstrarent fluminis vadum, eosque conducerent, usque invenire aliquid potuissent ad capiendum. Deinde venerunt in quamdam vallem subius castrum quoddam, ibique invenerunt plus quam mille animalia, et satis frumenti, et alia bona, unde nimis fuit refecta tota Christi militia. Tamen dominus illius castri concordatus est cum Raimundo, eique donavit equos, et alia multa, et sua lege juravit quod amplius peregrinis non noceret. Raimundus ibi cum suo exercitu per quinque dies moratus est. Egressi inde pervenerunt Christi peregrini ad aliud Arabum castrum, cujus dominus similiter concordatus est cum Raimundo. Inde exeuntes, pervenerunt in quamdam vallem ad unam civitatem

A nomine Caphaliam valde pulcherrimam, et omnibus bonis ornatam. Habitatores vero illius civitatis, Christianos peregrinos venire audientes, dimiserunt civitatem vacuum, et hortos plenos oleribus, et domos plenas plurimis alimentis corporum. Tertia autem die, egressi ab illa civitate, pervenerunt per altam et immensam montaneam, et intraverunt in vallem de Issem, in qua erat maxima ubertas frumenti et pecudum, fueruntque per quindecim dies. Ibique invenerunt aliud castrum vacuum, in quod ignem miserunt Sarraceni, et fugerunt; juxta quod erat aliud castrum, in quo erat congregata multitudo maxima paganorum. Illud aggrediuntur tam fortiter nostri peregrini, quod in sua potestate habuissent, nisi Sarraceni jactassent foras innumeras turmas animalium. Reversi sunt autem nostri, deducentes secum animalia ad sua tentoria. Summo autem diluculo collegerunt nostri suos papiliones, atque venerunt ad idem castrum jam supradictum obsidere, et sua tentoria ibi voluerunt tendere. Sed gens pagana omnino dedit sese fugæ, circa mediam noctem, et dimisit castrum vacuum sancti sepulcri peregrinis. Intranses autem castrum peregrini, ibi invenerunt de rore cœli abundantiam, scilicet frumentum, vinum, et farinam, et oleum, et gallinas, et quidquid opus erat. Illic devotissime celebraverunt festivitatem sanctæ Mariæ Purificationis, quæ est secunda die Februarii. Veneruntque nuntii de Camela civitate, deducentes secum equos et aurum, quæ mittebat illius civitatis rex Raimundo Sancti Ægidii, cupiens concordari cum eo, promittensque Christianos diligere, et diligenter eos ubique honorare. Rex quoque Tripolis similiter mittebat nuntios suos Raimundo Sancti Ægidii, volensque cum eo pacem habere, si illi placeret; misitque ei decem equos, et quatuor mulas, et multos bysantios. Sed comes ait nullo modo pacem habere, nisi Christianus efficeretur. Quod rex promisit, et annuit. Exeuntes autem nostri de illa optima valle, pervenerunt ad quoddam castrum, quod dicitur Archas, in die Lunæ, scilicet secunda feria in medio Februarii, circa quod tentoria fixerant. Quod castrum erat plenum innumerabili gente paganorum, videlicet Turcorum, Sarracenorum, Arabum, Publicanorum, et aliorum paganorum, qui munierunt mirabiliter illud castrum, et defendebant se fortiter. Castrum quoque erat nimis forte et altum super quemdam montem, et clauditur a duobus muris. Uno die exierunt quatuordecim ex nostris militibus, et equitati sunt Tripolim civitatem, quæ distat a castro octo milliaria. Isti fuerunt milites, scilicet Raimundus de Torena vicecomes, et Petrus viccomes de Castellon, et Amanevus de Lobreto, et Sicardus, et Bego de Riberie, Guillelmus Botius, et alii quorum nomina ignoro. Isti quatuordecim milites invenerunt sexaginta inter Turcos et Arabes, Sarracenos, et Curtos, qui deducebant ante se nostros homines, et animalia magis quam mille quingentos. Quos invaserunt nostri muniti signo crucis: occi-

deruntque sex ex illis, et sex equos retinuerunt. Alia die exierunt de exercitu Christi Raimundus Piletus, et Raimundus vicecomes de Torenā civitate, et venerunt ante Tortosam civitatem cum suis militibus; præliatique sunt fortiter illam, quæ erat munita maxima multitudine paganorum. Sero autem jam facto, recesserunt nostri in quodam angulo, juxta silvam, ibique hospitati fecerunt fieri innumerabiles ignes, quasi adesset omnis exercitus Christianorum. Quod videntes pagani, maximo terrore perterriti, nocte furtim fugerunt, et dimiserunt civitatem plenam plurimis bonis quæ sita est supra optimum portum maris. Crastina autem die venerunt nostri milites, putantes undique invadere illam, eamque invenerunt vacuam gentibus, et intrantes in ea habitaverunt, quandiu obsessio fuit ante castrum Archæ. Prope istam est alia urbs, quæ dicitur Maraclea. Amiralius, qui eam regebat, pactus est cum nostris, et misit nostros infra civitatem, et vexilla nostra.

Hic obsederunt Gibellum civitatem.

Alii quoque seniores, qui erant Antiochiæ, videlicet dux Godefridus, et Flandrensis comes Robertus, et Boamundus, venerunt usque Lichiam civitatem, sequentes Raimundum Sancti Ægidii. Itaque Boamundus separavit se ab aliis, et reversus est Antiochiam. Dux quoque Godefridus, et Flandrensis comes, sequentes Raimundum Sancti Ægidii pervenerunt ad quamdam civitatem, cui nomen Gibellum, quam fortiter obsesserunt, et præliati sunt. Raimundus quoque erat in obsessione Archæ, veneruntque sibi nuntii quod pagani veniebant præliari cum eo. Ille quoque misit episcopum Albariæ duci Godefrido, et Roberto Flandrensi comiti, quatenus venissent ad castrum Archæ, quoniam pagani veniebant undique congregati pugnare cum eo et sua gente. Quod cum audisset dux Godefridus, et Flandrensis comes, fecerunt placitum cum ammiralio, qui eis equos et bysantios dedit, et promisit eis quod in damno peregrinis sancti sepulcri amplius non esset. Dux Godefridus, et Flandrensis comes Robertus, festinanter perrexerunt ad Raimundum Sancti Ægidii in adiutorio, et hospitati sunt secus castrum juxta fluvium. Itaque obsederunt castrum. Sed illi supradicti pagani minime venerunt ad pugnam. Non post multos dies equitaverunt nostri contra Tripolim, et invenerunt extra civitatem Turcos, et Arabes, et Sarracenos, quos invaserunt continuo, et miserunt eos in fugam, et occiderunt maximam partem nobilium civitatis. Tanta fuit paganorum occisio, et sanguinis illorum effusio, quod etiam aqua quæ in civitate fluebat videbatur rubea ruere in cisternas eorum sanguine. Unde nimis fuerunt alii tristes et dolentes, qui in civitate vivi remanserunt. Jam vero erant tanto timore exterriti, quod vix aliquis eorum audebat exire extra civitatis portam. Alia vero die equitaverunt nostri ultra valem Desem, et invenerunt boves, et asinos, et oves, et multa animalia sine numero, et diviserunt se sexa-

ginta ab aliis, et invenerunt tria millia camelorum. Omnia vero ista animalia deduxerunt ad exercitum Christi, unde satis fuit læta tota Christi militia. Naves quippe nostræ venerunt prope nos in quodam portu, quandiu fuimus in ea obsessione, deferentes maximum mercatum, scilicet frumentum, vinum, et carnes, et caseos, et oleum, et hordeum, unde maxima ubertas fuit in toto hoste. In illa namque obsessione feliciter martyrium plures ex nostris receperunt, videlicet, Poncius de Baulan, et Anselmus de Risbemund, et Guillelmus Picardus, et alii, quorum nomina nescio. Ita vero tenuerunt illud castrum supradictum per tres menses, minus uno die. Ibique fuit iudicium factum de lancea Domini viii Kal. Aprilis, ibique Pascha Domini celebraverunt iv Id. Aprilis.

Hic fuit iudicium de lancea Domini.

Rex quoque Tripolis sæpe mittebat nuntios Raimundo Sancti Ægidii, ut dimisisset castrum. Audientes hoc itaque nostri seniores, videlicet Raimundus Sancti Ægidii, et dux Godefridus, et Robertus comes Flandrensis, et Robertus Northmannus, et alii peregrini, et ex alia parte videntes fructus novos properasse, quoniam in mense Martio manducabant novas fabas, et in medio quoque Aprili novum frumentum, consiliati majores sive minores dicebant, quod bonum esset Hierosolymitanum iter cum novis fructibus incipere. Et ita laudaverunt omnes facere placitum cum rege. Discesserunt igitur a castro, et pervenerunt Tripolim in sexta feria, 13 die intrante Maio, ibique per tres dies morati sunt. Et concordatus fuit rex Tripolis cum Raimundo Sancti Ægidii, et cum aliis senioribus, illisque continuo dissolvit plusquam trecentos peregrinos, qui illic capti erant de priori bello. Et dedit Raimundo quindecim millia bysantios, et quindecim equos magni pretii, et fecit illis magnum mercatum fieri de equis, et asinis, et pane, et caseis, et pannis, et omnibus bonis. Unde nimis ditata fuit tota Christi militia. Et convenit illis quod si bellum devincere potuissent, quod eis Ammiralio præparabat, et Hierusalem apprehendere valerent, ille Christianus efficeretur et terram ab eis acciperet. Tali quoque conventu placitum locutum fuit atque factum. Postea discesserunt a civitate secunda feria medii Maii, transiveruntque per viam arctam et arduam tota die et nocte, et pervenerunt ad castrum, cui nomen Bethelon. Deinde appropinquaverunt civitati, quæ dicitur Gibelon secus mare, in qua passi fuerunt magnam sitim, et sic defessi pervenerunt ad flumen, quod dicitur Braym. Deinde transierunt die ac nocte Ascensionis Domini per montem quemdam, in quo nimis est via angusta et arcta, ibique putaverunt inimicos nostros invenire. Sed, Deo annuente, nullus eorum præparabat se ante nostros. Ita pervenerunt ad civitatem, quæ dicitur Baruth, et de illa ad aliam quæ dicitur Sagitta, et de Sagitta ad aliam quæ vocatur Sur, et de Sur ad Acram civitatem pervenerunt. De Acra trans-

ierunt secus castrum, cui nomen Cayphas; inde pervenerunt Cæsaream civitatem, ibique celebraverunt Pentecosten tota die exeunte Maio. Inde venerunt ad illam urbem, quæ dicitur Ramma, quam Sarraceni vacuam dimiserunt metu Francorum. Juxta quam erat nobilis ecclesia, in qua requievit pretiosissimum sancti Georgii corpus, quia illic a perfidis paganis pro Christi nomine feliciter martyrium suscepit. Continuo consiliati sunt nostri seniores, ut ibi devotissime eligerent episcopum, qui hanc custodiret et regeret ecclesiam; cui suas decimas dederunt, auri scilicet et argenti, et animalium, et equorum, ut honestissime potuisset vivere simul cum eis qui cum eo remanebant. Remansit quoque ille ibi cum gaudio. Alii autem lætantes, scilicet Raimundus Sancti Ægidii, et dux Godefridus, cum aliis peregrinis, pervenerunt usque ad civitatem Hierusalem, tertia feria intrante die septimo Junii, eamque robustissime prope muros civitatis obsederunt. Rotbertus namque Northmannus obsedit eam a septentrione, juxta Sancti Stephani protomartyris ecclesiam, ubi gratanter recepit lapides pro Christi nomine, et juxta eum Rotbertus Flandrensis comes. Ab occidente obsedit eam dux Godefridus, et Tancredus cum eo. A meridie obsedit quoque eam Raimundus comes Sancti Ægidii, scilicet in monte Sion, juxta ecclesiam Sanctæ Mariæ matris Domini, ubi migravit a sæculo, et ubi Dominus cœnavit cum suis discipulis, et ubi sanctus Spiritus in corda discipulorum descendit. Tertia autem die exierunt de nostris militibus de exercitu sancti sepulcri causa prædandi, Raimundus Piletus, et Raimundus de Torena, et alii cum illis. Inven-
 runt ducentos Arabes, et præliati sunt Christi milites cum illis paganis, et Deo adjuvante, et sancto sepulcro, illos devicerunt, et multos ex eis occiderunt, et equos retinuerunt. Secunda die veniente, aggre-
 diuntur tam fortiter civitatem, quod si scalæ fuissent paratæ, in eorum potestate esset civitas. Tamen minorem straverunt murum, et unam scalam ad majorem crexerunt, super quam ascenderunt nostri milites, et cominus percutiebant paganos civitatis suis ensibus atque lanceis. Fuitque ibi mortuus Rainaldus dapifer Hugonis Liziniacensis, et alii multi, sed plures fuerunt mortui ex eis. Fue-
 runtque ibi in obsessione nihil inveniētes ad edendum per decem dies, donec venit nuntius nostrarum navium, quæ applicuerunt portui Jafi. Postquam venerunt nuntii navium, ceperunt nostri seniores consilium inter se dicentes quod milites et clientes misissent, qui fideliter custodirent homines et naves, quæ venerant portui Jafi. Summo autem diluculo exierunt milites centum de exercitu Raimundi comitis Sancti Ægidii, scilicet Raimundus Piletus, et Gaudemarus Carpinellus, et Achardus de Mommerlo, et Guillelmus de Sabra, et alii, quorum nomina ignoro. Cumque militarent ad portum, dividerunt se triginta milites ex nostris ab aliis, scilicet Gaudemarus, et Achardus, et invenerunt septin-

gentos Arabes, et Turcos, et Sarracenos, quos invaserunt fortiter Christi milites. Sed tam magna fuit virtus paganorum super nostros, quod undique circumcinxerunt illos, et occiderunt Achardum de Mommerlo, et plures homines pauperes qui erant pede. Cum autem tenerent nostros ita inclusos, qui omnes putabant mori, venit quidam ab eis nuntius, et dixit Raimundo Pileto: « Quid hic stas cum istis militibus? Ecce omnes nostri in nimia districtione Arabum, et Turcorum, et Sarracenorum sunt, et forsitan omnes in hac hora mortui sunt. Succurrite ergo illis. » Audientes autem nostri verba nuntii, statim cucurrerunt celeri cursu, et venerunt usque ad illos, quos invenerunt adhuc præliantes. Pagani quoque videntes Hierosolymitanos milites, continuo dividerunt se, et fecerunt inter se duo agmina. Nostri, invocato Christi nomine et sancti sepulcri, tam fortiter incredulos invaserunt quod unusquisque stravivit suum. Videntes autem inimici quod amplius non potuissent stare contra Christianorum fortitudinem, timore nimio perterriti, verterunt scapulas retro et fugerunt. Quos nostri persequentes fere per spatia quatuor milliariorum, occiderunt multos ex eis, unumque retinuerunt vivum, qui nova eis per ordinem diceret, et retinuerunt tres [centum et tres *in edit.*] equos.

In Hierosolymitana obsessione tantam sitim fuerunt perpassi quod suebant coria boum, ac bufalarum, sive caprearum, in quibus ferebant aquas per spatia sex milliariorum, et ita ex illis vasculis utebantur fetida atque olida aqua, nisi tantum ex fetida aqua, et hordeaceo pane in nimia districtione et afflictione quotidie erant. Siloe namque fons, qui est ad radicem montis Sion, parumper sustinebat nos. Sed tamen cara vendebatur aqua inter Christianos Dei et sancti sepulcri, ita quod unus homo non poterat extinguere sitim suam per unum nummum. Sarraceni quoque ad cunctos fontes et universos puteos qui erant, latebant, insiliando nostros homines, et eos quos invenire poterant occidebant, et animalia secum in suis cavernis, atque speluncis, sive montaneis, deducebant. Alia parte occidebant eos, qui pergebant in vineis ad racemos. Quod cum vidissent seniores nostri, nimis irati fuerunt et fecerunt concilium, in quo episcopi et presbyteri laudaverunt ut fecissent processionem circa civitatem. Ita episcopi et presbyteri nudis pedibus, ac sacris vestibus induti, et cruces in manibus ferentes venerunt de ecclesia Sanctæ Mariæ, quæ est in monte Sion, ad ecclesiam Sancti Stephani protomartyris, psallentes atque orantes, ut Dominus Jesus Christus suam sanctam civitatem, et sanctum sepulcrum, a paganorum liberaret gente, et in manibus Christianorum ad suum sanctum servitium faciendum tribueretur. Clerici itaque erant induti, milites et clientes pergebant juxta illos armati. Sarraceni hoc videntes similiter pergebant per muros civitatis, Machomet in quadam hasta deferentes uno panno coopertum. Christianis pervenientibus

ad ecclesiam Sancti Stephani, ibique stationem facientibus, sicut mos in processibus nostris est, et ipsi Sarraceni desuper muros asiantes clamabant et ululabant cum buccinis, et omne genus derisionis, quodcumque reperire poterant, faciebant. Insuper faciebant de ligno crucem in similitudinem illius, qui fundendo sanguinem suum misericors Christus humanum genus redemit, eamque, videntibus omnibus Christianis ut inferrent dolorem, cum quodam ligno verberabant, et postea ut majorem inferrent dolorem, ad murum civitatis eam frangebant, dicentes alta voce : « Frangi, ogit salio, » quod apud nos sonat, « Franci, est bona crux. » Quo viso, Christiani commoti dolore magno, ab orationibus non desistentes, cum processione sua ascenderunt ad ecclesiam montis Oliveti, ex quo loco Christus in cœlum ascendit, et ibi sermonem suum fecit quidam honestissimus clericus, scilicet Arnulfus, ostendendo misericordiam, quam Deus Christianis fecerat, qui secuti sunt illum ex quo ascendit in cœlum. Tunc ipsi Sarraceni videntes Christianos ibi astantes (quam optime eos poterant videre), stantes inter templum Domini et templum Salomonis, cum gladiis et fustibus huc et illuc currentes, Christianis minabantur. Inde iterum Christiani cum eadem processione venerunt ad monasterium Sanctæ Mariæ in valle Josaphat, ex quo monasterio sanctissimum corpus ejus raptum fuit in cœlum. Atque iterum inde reversi sunt ad montem Sion. Quo loco cupientes intrare in ecclesiam, quidam clericus, qui prior in processione veniebat ad ostium ipsius monasterii, cum quadam sagitta in media fronte vulneratus est, ibique defunctus est. Cujus anima, ut credo, regnabit cum Christo per infinita sæcula sæculorum, amen. Credendus est qui primus scripsit, quia in processione primus fuit, et oculis carnalibus vidit, scilicet Petrus sacerdos Tudebodus Sivracensis.

Statim seniores nostri ordinaverunt, quomodo hanc civitatem ingeniare potuissent, et orando ad nostri Salvatoris intrarent sepulcrum. Feceruntque duo lignea castra, et alias plures machinas. Dux Godefridus suum fecit castrum cum machinis, et Raimundus comes Sancti Ægidii similiter. De longinquis terris attrahebant ligna, quæ ligna apportabant collis suis quinquaginta Sarraceni vel sexaginta, qui in potestate Christianorum erant, et sicut Christiani Sarracenos per..... confundebant. Sarraceni igitur videntes nostros facientes has machinas, mirabiliter muniebant civitatem, et turres die ac nocte crescebant. Quadam die miserunt ipsi Sarraceni quemdam Sarracenum, ad videndum cujusmodi ingenia Christiani faciebant. Suriani vero et Græci videntes illum Sarracenum, indicaverunt eam Christianis, dicentes : « Mate Christo caco Sarrazin. » Quod sonat in nostra lingua, « per Christum hic est ignavus Sarracenus. » Quem Christiani apprehendentes, interrogaverunt per drogamundum, scilicet per interpretem, ad quid venerat. Qui respondens,

A ait : « Sarraceni huc me miserunt, volentes scire cujusmodi essent vestra ingenia. » Qui respondentes Christiani, dixerunt bonum esse, atque eum acceptum ligatis manibus et pedibus posuerunt in fundam cujusdam ingenii, quod Perrea vocatur, atque cum omnibus suis cogitantes eum projicere in civitatem, nequiverunt. Nam cum tanto impetu venit, quod ruptis vinculis antequam pervenisset ad murum civitatis, dilaceratus est. Videntes autem nostri seniores, ex qua parte civitas esset languida, illic in quadam nocte Sabbati deportaverunt nostras machinas, et lignea castra. Summo autem diluculo erexerunt illa, et aptaverunt, et ornaverunt castra, in prima et secunda et tertia feria, nocte et die. Et in quarta feria usque ad primam, et in quinta mirabiliter agrediuntur civitatem ex omni parte usque in montem. Sexta vero feria summo mane undique agrediuntur civitatem, nihilque ei nocere potuerunt, erantque omnes stupefacti, ac in nimio pavore positi.

Sexta feria capta est Hierusalem.

Appropinquante autem hora, scilicet in qua Dominus noster Jesus Christus dignatus est passionem sufferre pro nobis, nostri milites fortiter pugnabant in castello, videlicet dux Godefridus, et comes Eustachius frater ejus. Tunc ascendit quidam miles, qui vocabatur nomine Lethot, ex nostris super murum civitatis. Continuo postquam miles Christi ascendit super murum civitatis, secuti sunt comes Eustachius et dux Godefridus. Omnes itaque defensores civitatis dederunt fugam per muros, et per civitatem, nostrique illos erant persequentes, occidendo et detruncando. At Raimundus comes Sancti Ægidii a meridie suum conduxit castrum usque prope murum, sed inter castrum et murum erat quædam fovea, quæ nimis erat profunda. Consiliatus est ergo Raimundus in illa hora, quod implere fecisset illam foveam, fecitque præconari, ut si aliquis in illam foveam portasset tres petras, quod illi daret per tres petras unum denarium, et potuit hæc fovea impleri per tres dies et duas noctes. Illi autem, qui erant in civitatem in turre, fortiter præliabantur cum nostris cum igne et lapidibus, intantum quod altiore partem castrum Raimundi Sancti Ægidii fregerunt, et ardere faciebant. Sic itaque Raimundo irato atque conturbato, militibusque suis propter castrum suum, cujus superiorem partem jam fregerant pagani, atque ardere faciebant, vidit subito ipse Raimundus Sancti Ægidii tres milites, qui de exercitu ducis Godefridi erant, per montem Oliveti venientes, et clamantes quod dux Godefridus atque sui homines jam erant in civitatem. Audiens itaque Raimundus Sancti Ægidii quod Francigenæ jam essent in civitatem, suis dixit hominibus : « Quid tardatis? Ecce omnes Francigenæ jam sunt in sancta civitate Hierusalem. » His auditis, acceperunt scalas, et erexerunt ad murum, et sic pugnando intraverunt civitatem. Ammiralius quoque, qui erat in turri David, reddidit se Raimundo Sancti Ægidii,

eique aperuit portam, per quam peregrini dissolvere solebant tributa, tali pacto quod eum et alios qui cum eo erant in turre usque Scaloniam civitatem sanos et illætos conducere fecisset. Quod fecit libenti animo. Intraverunt autem nostri peregrini civitatem sanctam Hierusalem, persequentes et occidentes Sarracenos usque ad templum Salomonis, et templum Domini. Ibi congregati pagani dederunt nostris maximum bellum usque ad vesperam. Nostrique tantos illorum interfecerunt, quod sanguis per totum templum Salomonis fluebat, et per plateam quæ est circa templum Domini. Tandem superatis paganis, apprehenderunt nostri masculos et feminas sat in templo, et occiderunt quos voluerunt, et quos noluerunt retinuerunt vivos. Super vero templum Salomonis erat maxima paganorum congregatio utriusque sexus, quibus Tancredus et Gastos de Bearn dederunt sua vexilla. Postea cucurrerunt per universam civitatem, capientes aurum et argentum, equos et mulos, et domos plenas omnibus bonis. Postea venerunt omnes gaudentes, et præ nimio gaudio plorantes, ad nostri Salvatoris sepulcrum. Mane autem facto fecit præconari Tancredus, ut omnes irent ad templum Salomonis, et occiderent Sarracenos. Ad templum postquam venerunt, cœpit unusquisque cum arcu suo trahere, multosque interficere. Alii vero ex alia parte super tectum templi ascendebant, et invaserunt Sarracenos tam masculos quam feminas, decollantes eos nudis ensibus. Quorum alii dabant se præcipites e templo, alii sursum moriebantur.

Hic elegerunt Godefridum in regem.

Alia die fecerunt concilium ante templum Domini, dicentes ut unusquisque faceret orationes et elemosynas, atque ut Deus eligeret sibi quempiam qui ei placuisset regnare super alios, et civitatem sanctam Hierusalem regeret, et paganos expræliaretur. Sed episcopi et sacerdotes laudaverunt, ut primitus omnes Sarracenos mortuos foras ejicerent, ne magnus fetor, qui ibi erat, eis nocuisset. Omnis namque civitas erat plena illorum cadaveribus, et sic fecerunt in viis Sarracenos trahere mortuos ante portarum exitus. Montes ex eis, quasi fuissent domus, ordinabant, omnesque postea igne combusserunt. Tales occisiones de paganorum gente quis unquam vidit aut audivit? Numerum quoque nemo scivit, nisi solus Deus. Octavo vero die postquam civitas fuit capta, celebraverunt festum per omnem civitatem Hierusalem, eademque die fecerunt concilium, in quo elegerunt ducem Godefridum principem civitatis, qui præliaretur paganos, et custodiret Christianos. Similiter elegerunt in loco patriarchæ quemdam sapientissimum et honorabilem clericum cui nomen erat Arnulfus, in festivitate Sancti Petri ad vincula. Hæc civitas fuit capta a Christianis Dei 15 die Julii in vi feria, anno ab Incarnatione Domini 1099, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A *Postquam capta est Hierusalem, pugnaverunt Christiani contra ammiralium Babylonie prope Ascaloniam.*

Interea nuntius venit Tancredo et comiti Eustachio, ut præpararent se, et pergerent ad Neopolitanam civitatem. Exierunt ergo illi, et duxerunt milites et pedites, et pervenerunt usque ad civitatem, cujus habitatores se continuo illis reddiderunt. Iterum per nuntium dux Godefridus mandavit Tancredo, et Eustachio fratri suo, quatenus cito venissent ad eum. Audiverat namque quod ammiralium Babylonie erat Scalonia civitati, ubi præparabat se qualiter posset expugnare Hierusalem, deferens secum catenas, et alia ferrea, cum quibus juvenes Christianos ligasset, qui in servitute amplius habeantur illis, et eorum generi, senesque omnes utriusque sexus jusserat interfici. Quod cum vidisset comes Eustachius, et Tancredus, cum magno gaudio venerunt per montaneas, quærentes Sarracenorum bella, ita muniti bello. Et venientes ad civitatem Cæsaream, deinde venerunt juxta mare usque ad civitatem quæ dicitur Rama. Illic invenerunt multos Arabes, qui præcursores erant belli ammiravisi. Quos ille persequens, apprehendit plures ex illis, qui voluissent noluissent, dixerunt omnia nova eis belli per ordinem, ubi erant, et quot erant, aut ubi bellare contra Christianos volebant. Quod audientes Tancredus et comes Eustachius, statim miserunt Hierusalem duci Godefrido, et patriarchæ Arnulpho, et omnibus principibus, dicentes: « Sciatis quod bellum paratum est Scalonia civitati. Qua de causa venite festinanter, cum omni virtute quam habere poteritis. » Tunc jussit dux præconari per civitatem Hierusalem ut fideliter pergerent civitati præparati ad bellum Scalonia, obviam inimicis Dei. Ille vero cum patriarcha Arnulfo, et Flandrensi comite Rotberto, et Marthoronensi episcopo, in tertia feria exivit ab Hierusalem civitate. Raimundus Sancti Ægidii et Rotbertus Northmannus dixerunt quod nullatenus irent, nisi certum bellum scirent. Miserunt ergo suos milites, ut irent visum si hoc bellum verum esset. Quibus dixerunt: « Si hoc verum est, revertimini quantocius, et nos erimus parati ire continuo. » Perrexerunt itaque illi, et viderunt bellum, et citius redierunt Hierusalem, dicentes: « Certe verum est, sicut oculis nostris vidimus. » Postea dux Godefridus misit Marthoronensem episcopum Hierusalem Raimundo Sancti Ægidii, et Rotberto Northmanno et aliis senioribus quod cito pergerent ad eum, si præliari cum paganis voluissent. Episcopus vero Marthoronensis rediens, recitata verba patriarchæ et ducis ferens, invenit Sarracenos qui apprehenderunt illum, secumque nescimus ubi duxerunt. Raimundus quoque Sancti Ægidii, et alii seniores exierunt de civitate in quarta feria, et muniti signo crucis militaverunt usque ad ducem Godefridum. Petrus vero Eremita remansit Hierusalem, ordinando et prædicando Græcis et Latinis, ut fideliter Deo processionem facerent et orationes, et

eleemosynas pauperibus distribuere, ut Deus populo suo victoriam impenderet. Et ita clerici fecerunt processionem nudis pedibus, et induti sacris vestibus, et cruces in manibus ferentes, cum litanis, et aliis orationibus, de sancto sepulchro ad templum Domini. Duxque Godefridus, et Raimundus Sancti Ægidii, et patriarcha, et Rotbertus Northmannus, et Rotbertus Flandrensis comes, et episcopi, et alii seniores omnes venerunt ad flumen, quod est ex parte Scaloniae, ibique congregati fuerunt in unum. Illicque multa animalia sine numero invenerunt, boum, camelorum, ovium, asinorum, et aliorum pecudum, quæ miserunt Sarraceni causa proditiōis; sed Deus adhuc noluit deserere propter sanctum sepulchrum. Omnia vero animalia apprehenderunt Christi milites, et clientes sancti sepulchri. Sero autem veniente, patriarcha Arnulfus portans secum Domini nostri Jesu Christi partem crucis, quam invenerunt peregrini sancti sepulchri in Hierusalem, et similiter capellanus Raimundi Sancti Ægidii portans secum lanceam Domini nostri Jesu Christi, cœperunt excommunicare ex parte Dei, et sancti sepulchri, et pretiosissimæ lanceæ, et sanctissimæ crucis: « Quod ne ullus homo intendat ad ulla spolia, donec bellum esset factum, et inimici Dei fuissent devicti, et postea reverterentur cum felici gaudio, et maxima victoria, et caperent quidquid eis a Domino prædestinatum esset. » Quod cum audissent sancti sepulchri peregrini, et milites Christi, summo diluculo in sexta feria intraverunt in quamdam vallem nimis pulchram secus littus maris, et in ea suas ordinaverunt acies. Dux Godefridus, qui jam electus erat ad regem in Hierusalem, suam instruxit aciem, et Raimundus Sancti Ægidii suam, et Rotbertus Northmannus suam similiter, et Rotbertus Flandrensis comes suam comesque Eustachius suam et Tancredus, atque Gastos de Beart. Sic ergo sex acies cœperunt militare. Sagittarii quoque hoc præcedentes, et juxta eos in dextera parte et in sinistra omnia animalia superius dicta sine ductore pergebant. Quod maximum Dei erat miraculum. Cœperuntque statim militare in nomine Jesu Christi et sancti sepulchri, deferentes lanceam nostri Salvatoris, et unam partem crucis ipsius Salvatoris, quam ipse patriarcha deferebat. In sinistra parte fuit dux Godefridus cum sua acie, comesque Raimundus Sancti Ægidii equitavit juxta mare in dextera parte, comes Northmanniæ, et Flandrensis comes, et Eustachius, et Tancredus, et Gastos de Biarzt, et omnes alii equitaverunt in medio. Tunc nostri paulatim cœperunt ad bellum pergere. Pagani namque stabant parati ad bellum. Unusquisque vas suum habebat suspensum collo, ex quo biberet, dum cum Christianis præliarentur.

Hic incipit bellum contra Turcos et cæteras gentes.

Quos Rotbertus Flandrensis nimis acriter invasit, Tancredusque et omnes alii similiter. Continuo pagani hoc videntes, inierunt fugam. Bella namque

A illa erant immensa, quia paganorum multitudo erat innumerabilis. Sexcenti sexaginta millia, sicut dictum est, ibi fuerunt, et tamen nemo scivit numerum eorum nisi Deus. Sed virtus divina comitabatur cum nostris, quæ tam magna et tam fortis fuit, quod nostri parvipendebant multitudinem illorum. Stabant autem inimici Dei exæcati atque stupefacti; videntes Hierosolymitanos milites Christi, apertis oculis nil videbant, et contra Christianos se erigere non audebant, virtute tremefacti Dei. Præ nimio timore ascendebant in arbores, in quibus recondebant se. At nostri illos sagittabant, et cum lanceis occidebant eos. Nostri igitur illos postea cum ensibus et aliis gladiis frustatim detruncabant. Alii autem pagani jactabant se in terram, non audentes se erigere contra Christianos. Nostri igitur illos detruncabant, sicut aliquis detruncat animalia ad macellum. Raimundus comes Sancti Ægidii juxta mare occidit ex eis sine numero, et qui non poterat fugere, mergebat se in mare, aut fugiebat in civitatem. Veniens itaque Ammiravicus ante Scaloniam civitatem, dolens ac mœrens, atque lacrymando dixit: « O Machomet, et dii nostri, quis unquam audivit, et vidit talia? Quod tanta potestas, tanta virtus, tanta fortitudo, tanta militia, quæ nunquam fuit ab ulla gente superata, modo a tantilla gente, quod in pugillo potest claudi, est superata? Heu me tristem ac dolentem! quid amplius dicam? Cur superatus sum a gente mendica, inerma, et pauperrima, quæ non habet nisi saccum et peram, et modo persequitur gentem nostram Ægyptiacam, quæ multoties suam eleemosynam ei largita est? Qui olim per universam nostram patriam mendicabant, et modo persequuntur quam adduxi innumerabilem multitudinem tam militum quam peditum, scilicet Turcorum, Sarracenorum, Arabum, Angulanorum, et Curtorum, ac Parthorum, Azimitarum, et aliorum paganorum: quos omnes turpiter fugere, laxatis frenis, per viam Babylonicam video, qui non audent se reverti ad hujusmodi fragilem gentem. Modo namque juro per Machomet, et per deorum numina, quod ulterius non retinebo milites ad conventionem aliquam, quandoquidem dejectus sum ab hac inertissima gente. Ego namque huc conduxim omnia armorum genera, et omnia instrumenta sive machinas, et omnia vincula ferrea, cum quibus putavi eos ducere ligatos Babyloniam, vel ut eos obsiderem in Hierusalem, et illi contra me venerunt ad bellum itinere duorum dierum, ut quid mihi esset si Hierusalem gentem meam conducerem? Hoc scilicet, quod neque ego, nec unus meorum, ut credo, inde evadere potuisset. Quid amplius dicam? Dedecoratus ero semper in tota terra Babyloniæ. » Sicque fecit finem dictis. Unus autem nostrorum accepit standardum Ammiravici, desuper quod erat aureum pomum: hasta vero tota cooperta argento. Quod stantarum apud nos dicitur vexillum, quod emit comes Rotbertus Northmannorum, dando 20 marcas argenti, deditque monasterio sancti sepulchri *Eusem*

quoque similiter Ammiravisi quidam peregrinus, dando sexaginta bysantios. Superati itaque sunt Deo adjuvante, omnes nostri inimici, eo tenore quod amplius virtutem contra nos non habent. Omnes vero naves de omni terra paganorum aderant ibi. Sed nautæ illarum postquam viderunt Ammiravissimum cum suo exercitu fugientem, statim suspende- runt vela, ipsumque Ammiravissimum recipientes in navibus suis, miserunt se in alta maria. Reversi sunt itaque nostri ad eorum tentoria, et acceperunt innumera spolia auri et argenti, et palliorum, et mulorum, et multorum honorum cumula, scilicet equos, et mulos, et camelos, et oves, et boves, et asinos, et multa animalia. Omnes montes namque et colles, et omnia plana stabant cooperta de multi- tudine animalium: et invenerunt armorum cumula, quarum quæ voluerunt de illis recipere retinuerunt.

Alia vero quæ noluerunt insimul congregaverunt, ibique in ignem miserunt. Reversi sunt autem nostri lætantes et gaudentes in sanctam civitatem Hieru- salem, devictis omnibus paganis: deferentes secum multa bona, scilicet camelos et asinos onustos pane biscocto, et farina, et frumento, et caseo, et pane, et oleo, et omnibus bonis quæ illis erant necessaria. Unde tanta est orta fertilitas inter Christianos, quod bos pro octo nummis vel decem haberi poterat. Mo- dius vero frumenti pro 12 nummis, modius quoque hordei pro octo. Quod tandem ne ignotum sit Chri- stianis omnibus, sciant hoc bellum factum esse 19 Kal. Septembris in vigilia sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, anno ab Incarnatione Domini 1099 regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

*Hæc de Hierosolymitano itinere in tribus annis, et liberatione civitatum dicta sufficiant.
Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios. Amen.*

FULCHERII CARNOTENSIS HISTORIA HIERSOLYMITANA

Ab anno 1095 ad annum usque 1127.

(DUCHESNE, *Hist. Franc. Script.*, IV, 816, ex vetusto codice ms. cœnobii S. Quintini de Monte prope Pe- ronam. — Initium historiæ hujus usque ad cap. 19 libri I ex editione Bongarsii desumptum est, quia in ms. codice deerat; reliqua editis auctiora sunt, adjectæque etiam capitum inscriptio- nes ex codice.)

NOTITIA IN FULCHERIUM.

(Fabric. *Biblioth. med. et inf. Lat.*, tom. II, pag. 214.)

Fulcherius Carnotensis Robertum Northmaniæ ducem an. 1095, secutus in Palæstinam, et deinde regis Balduini I et II capellanus, circa annum 1127 scripsit *Gesta peregrinantium Francorum cum armis Hierusalem pergentium*, sive Historiam Hierosolymi- tanam et res quibus ipse interfuerat; quod opus ab anno 1095 ad 1124 primus in lucem protulit Ja- cobus Bongarsius in Gestis Dei per Francos tomo I, pag. 381-440, divisum in capita 56. Gaspar Bar- thius codice Basileensi (non auctiore tamen) usus divisit in capita 99 illustravitque notis, quas ex ms. bibliothecæ Ittigianæ publicavit Joannes Petrus Lu- dewig tomo III reliquiarum mstorum, etc., pag. 291-360. Apud Andream vero Duchesne, tomo IV Scri- ptorum de rebus Francicis pag. 816, exstat eadem Fulcherii Historia Hierosolymitana, ex codice cœ- nobii S. Quintini de Monte prope Peronam tributa in libros tres, et auctior extrema parte anni 1124,

annorumque 1125, 1126 et 1127, a pag. 879 ad 889. Liber primus incipit ab anno 1095, secundus ab initio regni Balduini I, hoc est ab anno 1100 (edi- tionis Bongarsianæ capite 22); liber tertius ab ini- tio Balduini II, A. 1118 (editionis Bongarsianæ me- dio capite 44). Denique *Præfationem* ex codice S. Germani a Pratis vulgavit Edmundus Martene tomo I. Anecdot., p. 364 seq., in qua Fulcherius ait *comparium suorum quorundam pulsantibus pre- cibus, aliquoties motum, ea se quæ oculis ipse suis perspexerit, stylo rusticano, tamen veraci, diligenter digessisse*. Ut a Vossio notatum est, reprehenditur Fulcherius a Guiberto abbate in bellis Antiochenis cap. 29, 30, 31 et 38. Sed a bona fide eum com- mendat Ordericus Vitalis, lib. IX Historiæ ecclesias- ticæ; item Guilelmus Malmesburiensis, lib. IV qui addit usum esse *stylo non quidem agresti, sed ut dici solet sine nitore et palæstra, et qui alios*